

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ВТОРА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

79. заседание

Петъкъ, 4 априль 1941 г.

(Открито въ 16 ч. 55 м.)

Председателствувалъ подпредседателъ Николай Захариевъ. Секретари: Димитър Сараджовъ и Георги Михайловъ.

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.

Стр.

Съобщения:

Отпуски	2019
Предложения	2019
Законопроекти	2019

По дневния редъ:

Законопроекти: 1. За временно уреждане на наемнитъ отношения (Първо четене)	2020
2. За измѣнение и допълнение на закона за нотариуситъ и околийскитъ съдии, които изпълняватъ нотариални дѣла (Първо четене)	2021
3. За измѣнение и допълнение на търговския законъ (Първо четене)	2022
4. За взаимноспомогателнитъ, взаимнозастрахователнитъ, болничнитъ каси на държавнитъ служители при министерствата, дирекциитъ и фондоветъ, управлявани отъ държавата (Първо четене)	2022
5. За допълнение на чл. 51 отъ наредбата-законъ за индустрията (Първо четене)	2023
6. За отчуждаване недвижими имоти за военни укрепителни съоръжения (Първо и второ четене)	2023, 2024

7. За военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната (Първо и второ четене)	2026
8. За измѣнение на членове 106 и 107 отъ закона за лицата (Второ четене)	2027
9. За измѣнение чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитъ фондове на държавата за 1932/1933 финансово година (Първо четене)	2027
Говорили: П. Митевъ	2023
10. За Института за рационализация (Първо четене)	2029
Говорили: М. Ковачевъ	2030
Д-ръ И. Бешковъ	2031
Г. Тодоровъ	2032
Д-ръ Б. Ковачевски	2035
11. За Общия съюзъ на запасното войнство (Първо четене — разискване)	2036
Говорили: М. Йововъ	2038
Н. Андреевъ	2040
Г. Кръстевъ	2043

Дневенъ редъ за следващото заседание 2043

Председателствувалъ Николай Захариевъ: (Звъни) При-
съствуватъ нужното число народни представители. От-
кривамъ заседанието.

(Отсъствуватъ народнитъ представители: Александър Симевъ, Ангелъ Вълчевъ, Георги Чалбуровъ, д-ръ Георги Рафаиловъ, Димитър Арнаудовъ, Димитър Тодоровъ, Еню Клянтевъ, Запрянъ Клявковъ, Иванъ Батембергски, Илия Славковъ, Маринъ Трозевъ, Найдень Райновъ, Никола Генковъ, Никола Градевъ, д-ръ Никола Дуровъ, Петко Жършевъ, Симеонъ Симеоновъ, Тодоръ Поляковъ и Христо Таукчиевъ)

Председателството е разрешило отпускъ на следнитъ г-да народни представители:

Александър Цанковъ — 1 день;
Тодоръ Поляковъ — 1 день;
Стоянъ Димовъ — 1 день;
Никола Градевъ — 1 день;
Д-ръ Георги Рафаиловъ — 1 день;
Спасъ Маѣиновъ — 2 дена;
Найдень Райновъ — 2 дена;
Дончо Узуновъ — 2 дена; и
Дѣлчо Тодоровъ — 4 дни.

Народниятъ представителъ Георги Тодоровъ иска единъ день отпускъ, но понеже се е ползувалъ съ повече отъ 20 дни, следва Народното събрание да му разреши. Които приематъ да се разреши 1 день отпускъ на народния пред-
ставителъ Георги Тодоровъ, моля, да вдигнатъ рѣка, Мно-
зинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ Стефанъ Керкенецовъ иска 2 дена отпускъ, но понеже се е ползувалъ съ повече отъ 20 дни, следва Народното събрание да му разреши. Които приематъ да се разреши 2 дена отпускъ на народния пред-

ставителъ Стефанъ Керкенецовъ, моля, да вдигнатъ рѣка, Мнозинство, Събранието приема.

Постѣпили сѣ:

Отъ Министерството на финанситъ — предложение за разрешаване износа на нѣкои предмети.

Отъ същото министерство — предложение за одобрене решенията на прошектарната комисия, взети въ заседанието ѝ на 28 мартъ 1941 г., протоколъ № 20.

Отъ същото министерство — законопроектъ за разре-
шаване на министра на войната да поеме задължения за
нуждитъ на народната отбрана въ размѣръ на
2.200.000.000 л.

Отъ същото министерство — законопроектъ за допъл-
нителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната
дирекция на желѣзницитъ и пристанищата за 1941 бю-
джетна година въ размѣръ на 125.550.000 л.

Отъ същото министерство — законопроектъ за оформя-
ване на задължението на Министерството на външнитъ
работи и на изповѣданията къмъ държавното съкровище
отъ 4.513.621 л.

Предложенията и законопроектитъ ще ви се раздадатъ
и ще се поставятъ на дневенъ редъ.

Минаваме къмъ дневния редъ.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите да
перердимъ дневния редъ, като вмѣсто точка първа, раз-
гледаме точка тринадесета.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ
рѣка Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка тринадесета отъ дневния редъ:

Първо четене на Законопроекта За временно уреждане
на наемнитъ отношения.

Които приемат да се прочетат само мотивите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да ги прочете.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Каравановъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за временно уреждане на наемните отношения.

Г-да народни представители! Обстоятелствата, при които се намираме, не позволяватъ засега да се установи единъ окончателен нормален режимъ на наемните отношения. Действащиятъ законъ за временно уреждане на наемните отношения, срокътъ на действието на който бѣ продължаванъ нѣколко пѣти, престава да бѣде въ сила отъ 31 май т. г. Понеже той има нѣкои празноти и недостатѣци, наложни се изработването на новъ законопроектъ по тази материя.

Законопроектътъ предвижда преди всичко, че наемитѣ на жилищни помѣщения нѣма да могатъ да бѣдатъ повишавани. При днешните времена налага се всички граждани да участвуватъ въ тежеститѣ, които обстоятелствата налагатъ. Ограничаването на свободата на наемодавецитѣ да повишатъ наемитѣ представлява тѣхния дѣлъ въ тѣзи тежести. Понеже е въпросъ за жилищни помѣщения, т. е. за помѣщения, които наемателътъ използва, за да живѣе въ тѣхъ, а не за да печели отъ тѣхъ, това ограничение е изпѣлно справедливо. То не отнема свободата на наемодавеца при изтичане на срока на договора или при неизпълнението на задълженията на наемателя да даде имота си подъ наемъ другиму. Единственото, което законътъ забранява, е увеличението на наема на помѣщението; наемътъ трѣбва да остане еднакъвъ, въпрѣки смѣната на наемателя.

Има, обаче, една категория наематели, които заслужаватъ особено покровителство. Това сѣ тѣзи, които сѣ повикани подъ знамената, или членъ отъ семейството на които е повиканъ подъ знамената. Законопроектътъ, като има предвидъ, че доходитѣ на такива наематели сѣ намалени, не позволява на наемодавеца да извади наемателя въ такъвъ случай, дори при неплащане на наема. Това нѣма да ползува онѣзи наематели, които, макаръ и повикани подъ знамената, получаватъ възнагражденията си, а онѣзи, които получаватъ квартирни пари, нѣма да ползува до размѣра на наема, който се покрива отъ квартирнитѣ пари. Яви сѣ съображенията за това ограничение, което досега не съществуваше.

Относително договоритѣ за наемъ на недвижими имоти, служещи за упражняване на търговия, индустрия, занаятъ или свободна професия, които бѣха продължени по действащия законъ до 31 май т. г., законопроектътъ, като ги продължава наново, прави нѣкои съществени промѣни въ досегашния режимъ. Той позволява на наемодавеца да прекрати договора не само ако предприема строежъ или ремонтъ, както бѣше досега, но и ако се нуждае отъ имота, за да упражнява въ него самъ занятието или за да го представи за упражняване на занятието отъ нѣкой членъ на семейството му. Още по-важно нововъведение е правото, което се дава на наемодавеца да иска увеличаване на наема. По досегашния законъ наемитѣ на тѣзи недвижими имоти бѣха намалени по една обща мѣрка, която въ множество случаи се оказа неудобна. Явиха се случаи, при които наемодавецътъ трѣбваше да се задоволява съ наемъ, значително по-низкъ отъ срѣдния наемъ на подобни имоти, и то докато наемателътъ използваше наетия имотъ за своето занятие и получаваше по такъвъ начинъ по-висока твърде високи доходи. За да избѣгне това положение, законопроектътъ дава право на наемодавеца не да увеличи самъ наема произволно, а да се обърне къмъ съда, който, следъ като вземе мнението на вещитѣ лица, ще опредѣли справедливия наемъ.

По такъвъ начинъ законопроектътъ се стреми да даде едно по-справедливо временно уреждане на наемните отношения. По тѣзи съображения, моля ви, г-да народни представители, да приемете предложения законопроектъ.

Гр. София, априлъ 1941 г.

Министъръ на правосъдието: **В. Митакъвъ**“

(Ето текстътъ на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за временно уреждане на наемните отношения.

Чл. 1. Наемните цени при договори за наемъ на жилищни помѣщения не могатъ да бѣдатъ по-високи отъ тѣзи, които сѣ били плащани на 31 май 1940 г., ма-

каръ и договоритѣ за наемъ да сѣ били сключени следъ тази дата или помѣщението да е било ремонтирано или преустроено.

Забележка. Това разпореждане се отнася и до наетитѣ отъ държавата или общини помѣщения, а също и до отдаденитѣ отъ държавата или общини помѣщения.

Чл. 2. Договоритѣ за наемъ на жилищни помѣщения не могатъ да бѣдатъ развадени по какъвто и да е причина и, ако срокътъ имъ изтече, се продължаватъ въ полза на наемателя, въ случай че той или нѣкой отъ членоветѣ на семейството му, който участвува въ издрѣжката на семейството, е мобилизиранъ военно или е повиканъ на военно обучение, до единъ месецъ следъ освобождаването му.

Разпореждането на предшествуващата алинея не се прилага въ случай на неплащане на наемъ, ако мобилизиранитѣ или повиканитѣ продължава да получава заплатата или надницата си. Ако семейството на мобилизирания или повикания на обучение получава издрѣжка по военни причини, то не се прилага за частта отъ наема, която се покрива отъ квартирнитѣ пари.

Чл. 3. Продълженитѣ по наредба-законъ за временно уреждане на наемните отношения договори за наемъ на недвижими имоти, служещи за упражняване на търговия, индустрия, занаятъ или свободна професия, остава въ сила до 1 юний 1942 г., ако наемателътъ желае да се ползува отъ имота и ако плаща редовно наема и стопанисва имота като добър домакинъ.

Наемодавецътъ може да иска, обаче, прекратяване на договора, ако имотътъ му е нуженъ за упражняване на негово или на членъ отъ семейството му занятие или за извършване на строежъ или основенъ ремонтъ.

Забележка. Подъ основенъ ремонтъ се разбира ремонтъ, при който постройката се увеличава или вътрешното ѝ разпредѣление се промѣня съществено.

Чл. 4. Всички спорове въ връзка съ предшествуващия членъ се разрешаватъ отъ околийския съдия по молба на заинтересуваната страна.

Дѣлата по тия молби се насрочватъ най-късно до две недѣли отъ постѣпването.

По тия дѣла свидетелски показания за установяване плащането на наема не се допускатъ.

Опредѣлението на околийския съдия подлежи само на въззивно обжалване въ 7-дневенъ срокъ отъ постѣпването му предъ председателя на областния съдъ.

Председателътъ на областния съдъ се произнася най-късно до две недѣли отъ постѣпване на въззивната жалба, следъ като изслуша странитѣ, ако сѣ не явили.

Чл. 5. Въ случай на изпразване на наетия имотъ поради започване строежъ или основенъ ремонтъ, ако наемодавецътъ не почне строежа или ремонта най-късно до единъ месецъ отъ опраздането, безъ крайно уважителни причини, наемателътъ има право на вреди и загуби на общо основание.

Същото важи и въ случай на изпразване на имота поради това, че е нуженъ на наемодавеца за упражняване отъ него или отъ членъ отъ семейството му занятие, ако имотътъ не бѣде употребенъ за това занятие безъ крайно уважителни причини.

И въ двата случая съдътъ може да наложи на наемодавеца глоба до тройния месеченъ размѣръ на плащания отъ наемателя наемъ.

Чл. 6. При договори, чиито срокове сѣ продължени съгласно чл. 3, наемодавецътъ може въ срокъ отъ два месеца отъ влизането на този законъ въ сила да поиска увеличаване на наема съ молба до околийския съдия, въ която да се посочва размѣрътъ на исканото увеличение. Къмъ молбата се прилага преписъ за наемателя, който му се съобщава веднага.

Въ 7-дневенъ срокъ отъ получаването на преписа наемателътъ, ако оспорва искането на наемодавеца, може да подаде отговоръ.

Чл. 7. Не по-късно отъ три дни следъ изтичане на срока за отговоръ, околийскиятъ съдия, ако наемателътъ не отговори, допуска исканото отъ наемодавеца увеличение въ разпоредително заседание. Ако наемателътъ оспори исканото увеличение, съдията назначава три вещи лица, които въ 7-дневенъ срокъ отъ съобщение за назначаването имъ трѣбва да представятъ писмено заключение по искането за увеличението за наема.

Вещитѣ лица, за да се произнесатъ, взематъ предвидъ наетия имотъ, наемните цени на околнитѣ подобни имоти, естеството на занятието и предприятието, общитѣ стопански условия и пр.

Странитѣ сѣ длѣжни: ищецътъ — въ молбата си, отъветникътъ въ отговора си да посочатъ по едно вещо лице. Третото вещо лице се означава отъ съдията.

Ако нѣкоя отъ странитѣ не е посочила вещь лице, съдѣята назначава такова мѣсто нея.

Забележка. По наемнитѣ договори на помѣщения, на които уговорената годишна наемна цена не надминава 30.000 л., околийскиятъ съдия може да назначи само едно вещь лице.

Назначаванитѣ отъ околийския съдия вещи лица, по възможностъ, не трѣбва да бждатъ нито наематели, нито наемодавци.

Чл. 8. Най-късно до една седмица отъ получаване на заключението на вещитѣ лица околийскиятъ съдия призовава странитѣ и вещитѣ лица и, следъ като ги изслуша, разрешава спора съ опредѣление, което не подлежи на никакво обжалване.

Опредѣленото отъ съдѣята възнаграждение на вещитѣ лица се разпредѣля между странитѣ поравно.

Чл. 9. Този законъ ще бжде въ сила до 1 юлий 1942 г.

Чл. 10. Наредбата-законъ за временно уреждане на наемнитѣ отношения се отмѣнява.)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приеми на първо четене законопроекта за временно уреждане на наемнитѣ отношения, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите да разгледаме точка дванадесета отъ дневния редъ.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка дванадесета отъ дневния редъ.

Първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за нотариуситѣ и околийскиятъ съдии, които изпълняватъ нотариални дѣла.

Които приематъ да се прочетатъ само мотивитѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да ги прочете.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за нотариуситѣ и околийскиятъ съдии, които изпълняватъ нотариални дѣла.

Г-да народни представители! Въ закона за нотариуситѣ и за околийскиятъ съдии, които изпълняватъ нотариални дѣла, съществуватъ нѣкои празнини и неясности. По такъвъ начинъ въ нѣкои случаи се създава възможностъ за злоупотребяване на фискалнитѣ разпоредения, а въ други — затруднения за гражданитѣ. Целта на този законопроектъ е да се премахнатъ тѣзи празнини и недостатѣци. Той изобщо не установява нови мита и берии, а само изяснява и затвърдява съществуващото положение. Законопроектътъ предвижда също така новъ срокъ за снабдяване съ актове за собственост по обстоятелствената проверка съ намалени мита и берии. Този срокъ е билъ продължаванъ вече нѣколко пѣти. Поради икономическитѣ затруднения презъ последнитѣ години, не всички собственици сѫ успѣли да се възползватъ отъ него. Ето защо, въ интереса на правната сигурностъ той трѣбва да бжде продълженъ.

По изложенитѣ съображения, моля ви, г-да народни представители, да приемете предложението законопроектъ.

Гр. София, априлъ 1941 г.

Министъръ на правосъдието: В. Митакъвъ“

(Ето текстътъ на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение и допълнение на Закона за нотариуситѣ и околийскиятъ съдии, които изпълняватъ нотариални дѣла.

§ 1. Чл. 101 се измѣня така:

При преминаването на недвижими имоти или на вещи права върху такива имоти отъ едно лице на друго, по възмезденъ начинъ се събира мито 4% отъ цената, имота или на вещното право.

Същото мито се взема и при засвидетелствуване на актоветѣ за прехвърляне на наследство и за прехвърляне на минн.

За извършване актове за дарение на недвижими имоти за суперфиция или за дѣла на здания и други недвижими имоти се взема по 2% отъ стойността на зданията или имота.

За съдебнитѣ решения, които замѣстватъ договори за прехвърлянето на собственост или на вещно право върху недвижими имоти и за съдебно-спогодителнитѣ протоколи

за дѣла на здания и други недвижими имоти, се взема също по 2% отъ стойността на зданията или имота. Това мито се събира при вписване на решенията или протоколитѣ въ книгитѣ за вписване, съгласно закона за привилегиитѣ и ипотекитѣ.

Актове, въ които се оформяватъ нѣколко договори, които нѣматъ връзка помежду си, се таксуватъ отдѣлно за всѣки договоръ.

§ 2. Чл. 105 се измѣня така:

При опредѣляне цената на актоветѣ, странитѣ, които участвуватъ въ извършването имъ, сѫ длѣжни добросъвѣстно да обявяватъ въ случай на покупко-продажба — цената, а въ останалитѣ случаи — действителната стойностъ на имота; въ противенъ случай тѣ заплащатъ солидарно тройното мито на укритата сума.

Нотариусътъ, или околийскиятъ съдия, който, по сведения или по своя преценка, намира, че показаната въ договора продажна цена не отговаря на действително уговорената такава между странитѣ, проверява това обстоятелство по начинъ, какъвто намѣри за най-целесъобразенъ, и съставя актъ за констатиране на нарушението, който има пълна доказателствена сила за изложенитѣ въ него факти.

По тѣзи актове нотариусътъ или околийскиятъ съдия издава постановление за изплащане тройното мито върху укритата сума.

Тѣзи постановления подлежатъ на обжалване по въззивенъ редъ въ 7-дневенъ срокъ отъ врѣщането имъ предъ надлежния областенъ съдъ.

Въ случай че действително уговорената цена е по-малка отъ пазарната цена на имота, разликата между уговорената и пазарната цени се счита за дарение и се таксува като такава.

На откривателитѣ частни или длѣжностни лица се плаща възнаграждение 10% отъ присъденото и събрано тройно мито.

§ 3. Къмъ чл. 112 се добавя следната нова алинея:

При извършване на актоветѣ за отмѣна на завещания на надписитѣ за приемане на тайно завещание на протоколитѣ за приемане на саморѣчни завещания, на протоколитѣ за запечатване на завещания, на протоколитѣ за връщане на получени за пазене завещания, на протоколитѣ за приемане на хранение вещи или пари и на актоветѣ за заличаване ипотеки, обезпечавачи вземания отъ 100.000 л. нагоре, се взема по 150 л.

§ 4. Чл. 113 се измѣня така:

За засвидетелствуване съдържание на актове и за протести на записи на заповѣди, мѣстителици или чекове, се взема по 20 л., когато сумитѣ по акта или протеста не надминаватъ 5.000 л., а когато надминава тоя размѣръ, и по 1% върху разликата.

§ 5. Чл. 114 се измѣня така:

За засвидетелствуване подписитѣ на всѣкакви договори и документи съ договоренъ характеръ се взема:

а) по 30 л. за всѣки екземпляръ, когато икономическиятъ интересъ е подъ 100.000 л.;

б) по 100 л. за всѣки екземпляръ, когато икономическиятъ интересъ е отъ 100.001 л. до 500.000 л.;

в) по 300 л. за всѣки екземпляръ, когато икономическиятъ интересъ е отъ 500.001 л. нагоре.

§ 6 Чл. 126 се измѣня така:

За извършване или за засвидетелствуване на актове, въ които държавата участвува като страна, не се взема мито, такси и берии, когато тя е задѣлжена да ги плаща.

§ 7. Чл. 133 се измѣня така:

При извършване на актове за собственост по обстоятелствена проверка, ако то стане до 31 декемврий 1941 г., се взема по 1% мито и 5‰ гербовъ налогъ. Берии и др. за произвеждане на обстоятелствена проверка и за преписи отъ актоветѣ, се събиратъ въ размѣръ на 50% отъ предвиденитѣ въ действащитѣ закони. Кметовѣтѣ служебно попълватъ съ нужнитѣ сведения особени декларации за имотитѣ на всѣки собственикъ, по образецъ, изработенъ отъ Министерството на правосъдието, и ги изпращатъ на съответния нотариусъ или околийски съдия. Последниятъ насрочва обстоятелственитѣ проверки по декларациитѣ на самото мѣсто, кждето извършва и актоветѣ, като веднага предава втория екземпляръ на заинтересувания.

За попълване на сведенията въ декларациитѣ не се плащатъ никакви такси, берии и др. въ полза на общината.

Митата и такситѣ, предвидени въ този членъ, се взематъ и за удостоверенията по чл. 22 отъ закона за уреждане недвижимата собственостъ въ новитѣ земи, както и за актоветѣ по чл. 2 отъ закона за уреждане собствеността и залога на земеделски и превозни машини съ значителна стойностъ.

Ангелъ Сивиниовъ: Г-не председателю! Искамъ да кажа само две думи по законопроекта.

Обаждаат се: Въ комисията.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: При второто четене на законопроекта имате възможност да говорите.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите да пристъпимъ къмъ разглеждане на точка четвърта отъ дневния редъ. Които г-да народни представители сж съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпване къмъ точка четвърта отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за допълнение на чл. 51 отъ наредбата-законъ за индустрията.

Които г-да народни представители приематъ да бжде прочетенъ само законопроекта, безъ мотивитъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да прочете законопроекта.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за допълнение на чл. 51 отъ наредбата-законъ за индустрията.

Параграфъ единственъ. Въ чл. 51 на наредбата-законъ за индустрията следъ думитъ „двигателна сила“ се прибавятъ думитъ: „както и за снабдяване съ вода за пиене“.

(Ето мотивитъ къмъ законопроекта:

МОТИВИ

къмъ законопроекта за допълнение на чл. 51 отъ наредбата-законъ за индустрията.

Г-да народни представители! Въ чл. 51 отъ наредбата-законъ за индустрията е предвидено да се отчуждаватъ по реда посоченъ въ глава пета отъ закона за пътищата, мѣста, необходими за индустриални предприятия, за прокарване на пътища и съобщения (посета, индустриални и желѣзнопътни линии, канали, водопроводи и пр.) и за пренасяне на двигателна сила.

Въ закона е пропуснато, обаче, да се предвиди отчуждаване на мѣста, необходими за индустриални предприятия и за прокарване на вода за пиене.

За да се допълни тази празнота на закона, внася се настоящиятъ законопроектъ, съ който се позволява да се отчуждаватъ мѣста, необходими за снабдяване на предприятията съ вода за пиене, и който ви моля да приемете и гласувате.

Гр. София, мартъ 1941 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д-ръ Сл. Загоровъ

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които г-да народни представители приематъ на първо четене законопроекта за допълнение на чл. 51 отъ наредбата-законъ за индустрията, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите да пристъпимъ къмъ разглеждане на точка четиринадесета отъ дневния редъ. Които г-да народни представители приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпване къмъ точка четиринадесета отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за отчуждаване недвижими имоти за военни укрепителни съоръжения.

Които г-да народни представители приематъ да бждатъ прочетени само мотивитъ къмъ законопроекта, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да ги прочете.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

МОТИВИ

къмъ законопроекта за отчуждаване недвижими имоти за военни укрепителни съоръжения.

Г-да народни представители! Известни на всички обстоятелства отъ международенъ характеръ налагатъ повече, отколкото всѣки другъ пътъ, да се предприематъ и своевременно и бързо изпълняватъ редъ мѣроприятия, нужни

за запазване цѣлостната независимост на държавата. Така, налага се за нуждитъ на държавната отбрана, въ връзка съ направата на военни укрепителни съоръжения, да бждатъ използвани нѣкои отъ имотитъ на държавата, общинитъ, общественитъ учреждения, юридическитъ и частнитъ лица, като бждатъ отнети отъ тѣхнитъ собственици и предадени на държавата — респективно на Министерството на войната, държавнитъ безплатно, а всички останали срещу заплащане тѣхната стойност, както и стойността на причиненитъ вреди върху тѣхъ.

Това досега е било извършвано въз основа на членове 61-72 включително отъ закона за отчуждаване недвижими имоти за държавна и обществена полза.

Предвидениятъ, обаче, въ този законъ начинъ на отчуждаване е сравнително бавенъ, съпроводенъ съ губене на повече време и изискващъ редъ формалности, свързани съ действията по отчуждаването а именно: обявяване обществаната полза, означаване мѣстото или земитъ, върху които ще бждатъ изпълнени работитъ, определяне подлежащитъ за завземане имоти, съставяне административни актове, производство по установяване обезщетенията и тѣхното заплащане.

Независимо отъ горното, изисква се обявяване указа по отчуждаването и съставяне планове на завзетитъ имоти, както и публикуването имъ, което никакъ не е въ интереса на упазване въ тайна мѣроприятията на държавата по укрепителнитъ работи.

Въ представения законопроектъ тѣзи неудобства на закона сж отстранени, като сж съкратени всички излишни дълги срокове и формалности, а сжщевременно сж запазени правата на собственицитъ.

За това моля, г-да народни представители, да гласувате предложението законопроекта.

Гр. София, февруарий 1941 г.

Министъръ на войната:

Генералъ-лейтенантъ Т. Даскаловъ

(Ето текстътъ на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за отчуждаване недвижими имоти за военни укрепителни съоръжения.

Чл. 1. Недвижимитъ имоти, нужни за направата на военни укрепителни съоръжения, се отчуждаватъ съ указъ и завладяватъ веднага по реда на този законъ.

Указътъ определя общо нуждата отъ отчуждаването и позволява извършването на укрепителнитъ съоръжения.

Имотитъ, върху които ще се направятъ укрепителни съоръжения, се означаватъ въ отдѣленъ списъкъ, който не се обявява.

Чл. 2. Недвижимитъ имоти на общинитъ, на общественитъ учреждения, на юридическитъ лица и на частнитъ лица се отчуждаватъ срещу справедливо обезщетение.

Държавнитъ недвижими имоти се предаватъ на военнитъ власти безплатно.

Забележка. Обезщетението, което се следва на общинитъ за завзетитъ общински имоти или за причиненитъ вреди, се приспада отъ тѣлжимитъ отъ общинитъ суми къмъ държавата. Българската народна банка, Българската земеделска и кооперативна банка, Пенсионния фондъ, фонда „Кооперативенъ строежъ на основни народни училища“, фонда „Общински налози“ и други суми отъ данъци, глоби, заеми и др. включително и задължението имъ отъ 14% по чл. 43 отъ закона за финансовото облекчение и заздравяване на общинитъ.

Чл. 3. Оценката на отчужденитъ и завладѣни недвижими имоти и на причиненитъ имъ вреди, както и на вредитъ по чл. 7, се извършва отъ комисия, назначена отъ инспектора на инженернитъ войски.

Имотитъ се оценяватъ по мѣстнитъ пазарни цени въ момента на завладяването имъ, а вредитъ, въ момента на причиняването имъ.

Комисията се състои отъ: председател — представител на Министерството на войната, и членове: кмета на съответната община, финансовъ представител или тѣхнитъ замѣстници и, съобразно нуждата, едно или два души лица назначени измежду архитектитъ, инженеритъ, земеделцитъ или агрономитъ на държавна служба, а при липса на такива — едно друго лице, мѣстенъ жителъ, посоченъ отъ кмета.

Комисията въ срокъ, определенъ отъ инспектора на инженернитъ войски, установява мѣстоамѣрането, вида и пространството на имота и единичната цена на квадратенъ метъръ, както и вида и размѣра на причиненитъ вреди и определя общата оценка на имота и причиненитъ вреди и съставя за това протоколъ.

Забележка. Протоколите, съставени за недвижими имоти, завладени от военните власти за направа на военни укрепителни съоръжения, от комисии, назначени от инспектора на инженерните войски, до влизането в сила на този закон се считат редовни.

Тъ се представят веднага след влизането на закона в сила на собствениците на имотите, за да изпълнят разпоредбите на чл. 4 и следващите на този закон.

Чл. 4. Протоколите на комисии, веднага след съставянето им, се представят на собствениците на имотите, които отбелязват в тях съгласието си или несъгласието си по оценката на имота и вредата и се разписват.

Чл. 5. Недоволните от оценката могат да обжалват протоколите на комисията в десетдневен срок от датата на разписването в протокола, съгласно предходния член, пред надлежния по мъстонамиране на грота околийски съд, ако претенцията им не надминава с 30.000 л. определената от комисията цена, или пред съответния областен съд, ако претенцията им надминава тази сума.

Решенията на околийските и областните съдилища по оценки подлежат на обжалване пред върховния административен съд в 10 дни от произнасяне решението. Допълнителна касационна жалба по тези дела следва да се подаде най-късно в двуседмичен срок от основната.

Обжалването на оценката не спира завладяването на имота.

Чл. 6. За придобиването на имотите между собствениците на имотите и областния директор се сключват актове за продажба в форма на административен акт, който се изпраща в Министерството на земеделието и държавните имоти — отделение държавни имоти, а на заинтересуваният се издават безплатно заверени преписи.

Чл. 7. Превозването и складирането на материалите за направата, поправката и поддържането на укрепителните съоръжения се извършва през съседните на завладеният земи, ако липсват удобни пътища.

Причинените от това вреди на тия земи се оценяват от комисията по чл. 3 и изплащат по реда на чл. 9.

Чл. 8. Ако построените върху отчуждените имоти укрепителни съоръжения бъдат вдигнати или престанат да служат на предназначението си, отчуждените имоти, които нямат самостоятелна стойност, се връщат безплатно, а другите — срещу връщане заплатено им обезщетение и станалият по отчуждението разнос, на лицата, от които са били отчуждени или на общите им правоприменници, ако те пожелаят това.

Това обстоятелство се отбелязва в протоколите, съставени съгласно чл. 3.

При възвръщането на имотите обезщетения за вредите, причинени от извършване укрепителни съоръжения или за разликата между състоянието, в което се намират имотите, когато се връщат, и състоянието, в което са се намирали, когато се е съставил протоколът от чл. 4, се заплаща по взаимно съгласие или по съдебно определение на правонамалит.

Продаването на отчуждените имоти, които са се оказали непотребни, се извършва по реда, предвиден в закона за държавните имоти.

Чл. 9. Ако стойността на отчуждените имоти на причинените върху тях вреди, както и вредите по чл. 7 не презишава поотделно сумата 3.000 л., те се плащат от Министерството на войната по реда на закона за бюджета, отчетността и предприятията и се освобождават от гербови налози, мита, държавни и общински такси, бери и пр. и каквито и да било удържки за смътка на други лица, предмет на права, привилегии и ипотеки върху съответните отчуждени имоти.

При изплащането се представя нотариален акт или друг документ, равносителен по доказателствена сила на нотариален акт или заверени преписи от тях.

Ако такъв няма — представя се служебно издадени: а) удостоверение от съответната община, че молителят е собственик и владеец на имота, продължителността и основанието на владението (покупка, наследство, дарение и пр.), и

б) удостоверение въз основа на данните от протокола на комисията по чл. 3, показващи вида и пространството на имота, единичната цена на квадратен метър и общата му оценка или вид, размър и оценката на причинените вреди.

В останалите случаи изплащането се извършва пак по реда на закона за бюджета, отчетността и предприятията срещу представяне нотариален акт или друг до-

кумент, равносителен по доказателствена сила на нотариален акт или заверени преписи от тях, удостоверение от надлежния нотариус или околийски съдия — пазител на ипотечните книги, че имотът е записан в книгите му съгласно с чл. 1 от закона за привилегиите и ипотеките и че върху него не тежи каквато и да било възбрана, удостоверение, че не се дължат закъснели данъци на държавата и общината и удостоверение служебно издадено, въз основа на данните на протокола на комисията по чл. 3.

Задължението на държавата за плащане на обезщетение се погасява, ако то е платено на лице, което е установило правата си по начините, предвидени в преходните разпореджения.

Лицата, които права биха били засегнати от това, имат иск срещу лицето, което е получило обезщетението.)

Председателстващ Никола Захариев: Които приемат на първо четене законопроекта за отчуждаване недвижими имоти за военни укрепителни съоръжения, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председател Богданъ Филов: Моля, по спешност, да се приеме законопроекта и на второ четене.

Председателстващ Никола Захариев: Г-н министър-председател предлага да се приеме законопроекта и на второ четене по спешност. Които приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да докладва законопроекта на второ четене.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за отчуждаване недвижими имоти за военни укрепителни съоръжения.

Чл. 1. Недвижимите имоти, нужни за направата на военни укрепителни съоръжения, се отчуждават съ указъ и завладяват веднага по реда на този закон.

Указът определя общо нуждата от отчуждаването и позволява извършването на укрепителните съоръжения.

Имотите, върху които ще се направят укрепителни съоръжения, се означават в отделен списък, който не се обявява.

Председателстващ Никола Захариев: Които приемат заглавието и чл. 1, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„**Чл. 2.** Недвижимите имоти на общините, на обществените учреждения, на юридическите лица и на частните лица се отчуждават срещу справедливо обезщетение.

Държавните недвижими имоти се предават на военните власти безплатно.

Забележка. Обезщетението, което се следва на общините за завзетите общински имоти или за причинените вреди, се приспада от дължимите от общините суми към държавата, Българска народна банка, Българска земеделска и кооперативна банка, Пенсионния фонд, фонда „Кооперативен строеж на основни народни училища“, фонда „Общински налози“ и други суми от данъци, глоби, заеми и др., включително и задължението им от 14% по чл. 43 от закона за финансовото облекчение и заздравяване на общините.“

Председателстващ Никола Захариев: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„**Чл. 3.** Оценката на отчуждените и завладяните недвижими имоти и на причинените им вреди, както и на вредите по чл. 7, се извършва от комисия, назначена от инспектора на инженерните войски.

Имотите се оценяват по местните пазарни цени в момента на завладяването им, а вредите, в момента на причиняването им.

Комисията се състои от: председател — представител на Министерството на войната, и членове: кмета на съответната община, финансов представител или

тѣхнитѣ замѣстници и съобразно нуждата, едно или две вещи лица, назначени измежду архитектитѣ, инженеритѣ, земемѣритѣ или агрономитѣ на държавна служба, а при липса на такива — едно вещо лице, мѣстенъ жителъ, посоченъ отъ кмета.

Комисията въ срокъ, опредѣленъ отъ инспектора на инженернитѣ войски, установява мѣстоамирането, вида и пространството на имота и единичната цена на квадратенъ метъръ, както и вида и размѣра на причиненитѣ вреди и опредѣля общата оценка на имота и причиненитѣ вреди и съставя за това протоколъ.

Забележка. Протоколитѣ, съставени за недвижими имоти, завладѣни отъ военнитѣ власти, за направа на военни укрепителни съоръжения, отъ комиситѣ, назначени отъ инспектора на инженернитѣ войски, до влизането въ сила на този законъ се считатъ редовни.

Тѣ се представятъ веднага следъ влизането на закона въ сила на собственицитѣ на имотитѣ, за да изпълнятъ разпоредбитѣ на чл. 4 и следващитѣ на този законъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 4. Протоколитѣ на комиситѣ, веднага следъ съставянето имъ, се представятъ на собственицитѣ на имотитѣ, които отбелязватъ въ тѣхъ съгласието си или несъгласието си по оценката на имота и вредата и се разписватъ.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 5. Недоволнитѣ отъ оценката могатъ да обжалватъ протоколитѣ на комисията въ десетдневенъ срокъ отъ датата на разписването въ протокола, съгласно предходния членъ, предъ надлежния по мѣстоамиране на имота околийски съдъ, ако претенцията имъ не надминава съ 30.000 л. опредѣлената отъ комисията цена, или предъ съответния областенъ съдъ, ако претенцията имъ надминава тази сума.

Решенията на околийскитѣ и областнитѣ съдилища по оценки подлежатъ на обжалване предъ Върховния административенъ съдъ въ 10 дни отъ произнасянето. Допълнителна касационна жалба по тѣзи дѣла следва да се подаде най-късно въ двуседмиченъ срокъ отъ основната.

Обжалването на оценката не спира завладяването на имота.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 6. За почитоването на имотитѣ между собственицитѣ на имотитѣ и областния директоръ се сключватъ актове за продажба въ форма на административенъ актъ, който се изпраща въ Министерството на земедѣлието и държавнитѣ имоти — отделение държавни имоти, а на заинтересуванитѣ се издаватъ безплатно завѣрени преписи.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 7. Превозването и складирането на материалитѣ за направата, поправката и поддържането на укрепителнитѣ съоръжения се извършва презъ съседнитѣ на завладѣнитѣ земи, ако липсватъ удобни пѣтища.

Причиненитѣ отъ това вреди на тия земи се оценяватъ отъ комисията по чл. 3 и изплащатъ по реда на чл. 9.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 8. Ако построенитѣ върху отчужденитѣ имоти укрепителни съоръжения бждатъ вдигнати или преста-

натъ да служатъ на предназначението си, отчужденитѣ имоти, които нѣматъ самостоятелна стойност, се връщатъ безплатно, а другитѣ — срещу връщане запламеното имъ обезщетение и станалитѣ по отчуждението разности, на лицата, отъ които сж били отчуждени или на общитѣ имъ правоприменици, ако тѣ пожелаятъ това.

Това обстоятелство се отбелязва въ протоколитѣ, съставени съгласно чл. 3.

При възвръщането на имотитѣ, обезщетени за вредитѣ, причинени отъ извършване укрепителни съоръжения, или за разликата между състоянието, въ което се намиратъ имотитѣ, когато се връщатъ, и състоянието, въ което сж се намирали, когато се е съставилъ протоколътъ отъ чл. 4, се заплаща по взаимно съгласие или по съдебно опредѣление на правоимащитѣ.

Продаването на отчужденитѣ имоти, които сж се оказали непотрѣбни, се извършва по реда, предвиденъ въ закона за държавнитѣ имоти.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 9. Ако стойността на отчужденитѣ имоти на причиненитѣ върху тѣхъ вреди, както и вредитѣ по чл. 7, не превишава поотдѣлно сумата 3.000 л., тѣ се плащатъ отъ Министерството на войната по реда на закона за бюджета, отчетността и предприятията и се освобождаватъ отъ гербовъ налогъ, мита, държавни и общински такси, берии и пр. и каквито и да било удъръжки за смѣтка на други лица, предметъ на права, привилегии и ипотеки върху съответнитѣ отчуждени имоти.

При изплащането се представя нотариаленъ актъ или другъ документъ, равносиленъ по доказателствена сила на нотариаленъ актъ или завѣрени преписи отъ тѣхъ.

Ако такива нѣма — представя се служебно издадени:

а) удостоверение отъ съответната община, че молителятъ е собственикъ и владѣлецъ на имота, продължителността и основанието на владението (покупка, наследство, дарение и пр.), и

б) удостоверение въз основа на даннитѣ отъ протокола на комисията по чл. 3, показващи вида и пространството на имота, единичната цена на квадратенъ метъръ и общата му оценка или вида, размѣра и оценката на причиненитѣ вреди.

Въ останалитѣ случаи изплащането се извършва пакъ по реда на закона за бюджета, отчетността и предприятията срещу представяне нотариаленъ актъ или другъ документъ, равносиленъ по доказателствена сила на нотариаленъ актъ, или завѣрени преписи отъ тѣхъ, удостоверение отъ надлежния нотариусъ или околийски съдия-назистель на ипотечнитѣ книги, че имотътъ е записанъ въ книгитѣ му съгласно съ чл. 1 отъ закона за привилегитѣ и ипотекитѣ и че върху него не тежи каквато и да било възбрана, удостоверение, че не се дължатъ закъснѣли данъци на държавата и общината и удостоверение служебно издадено, въз основа на даннитѣ на протокола на комисията по чл. 3.

Задължението на държавата за плащане на обезщетение се погасява, ако то е платено на лице, което е установило правата си по начинитѣ, предвидени въ преходнитѣ разпореджания.

Лицата, чиито права биха били засегнати отъ това, иматъ искъ срещу лицето, което е получило обезщетение.“

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! Молѣ да се съгласите да пристѣпимъ къмъ разглеждане на точка петнадесета отъ дневния редъ. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ разглеждане на точка петнадесета отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната.

Които приематъ да бждатъ прочетени само мотивитѣ къмъ законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да ги прочете.

Зам.-докладчик Стефанъ Караивановъ: (Чете)

М О Т И В И

къмъ законопроекта на Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната.

Г-да народни представители! Презъ 1905 г., по подобие на другитъ ведомствени каси при Министерството на войната, бѣха учредени Офицерска и Подофицерска спомогателни каси при смъртни случаи, като, поради несвършената имъ организация презъ време на войнитъ, поради липса на парични срѣдства, не можахъ да подпомогнатъ семействата на починалитъ свои членове офицери и подофицери.

Предложена на преценка дейността на тия каси, оше тили стотици офицери и подофицери, редъ години редовно внасяли премиятъ си, презъ 1923 г., по заповѣдъ на тогавашния министъръ на войната и решението на заподаното тогава учредително събрание на офицеритъ отъ столичния гарнизонъ, престаналата да действа Офицерска спомогателна каса се преформира въ Офицерска кооперативна осигурителна каса, а на следната 1924 г., следъ приемането и на подофицеритъ за членове на касата, назова Военна кооперативна осигурителна каса.

Тази каса се постави на здрави застрахователни начала, за която целъ се изработиха технически застрахователенъ планъ и таблици, но редомъ съ това, съ приемането отъ страна на касата на кооперативна форма на управление, се въведоха поредки противни на военното призвание на членоветъ на касата и вредни за военната дисциплина.

Реорганизирателно на касата като търговска дружествена фирма и третирането на войсковитъ началници, влизачи въ управата на касата, като търговци, които трѣбва да регистриратъ подписитъ си и да се публикуватъ имената имъ въ „Държавенъ вестникъ“, е несъвмѣстимо съ служебното имъ положение и военно-правственитъ начала въ войската.

По своя съставъ и дейностъ касата е чисто военна ведомствена, която има ограничена целъ: върху началата на взаимността да подпомага своитъ членове и войници, при случай на смъртъ и приживе въ несчастни случаи, болести и други благотворителности.

Нейното управление и контролъ трѣбва да изхождатъ отъ властятъ на министра на войната.

Следователно, налага се създаването на законъ за учредяване на Военна взаимноосигурителна каса, подобно на съществуващитъ по другитъ ведомства такива каси.

Гр. София, мартъ 1941 г.

Министъръ на войната:

Генералъ-лейтенантъ Т. Даскаловъ

(Ет текстътъ на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната.

Чл. 1. Учредява се Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната, която действа по правилникъ, одобренъ отъ министра на войната.

Чл. 2. Касата е юридическа личност, която се управлява отъ управителенъ съветъ и контролира отъ провърителинъ съветъ, назначавани и уволнявани отъ министра на войната.

Чл. 3. Целта на касата е: да осигурява на началата на взаимността офицеритъ, подофицеритъ и чиновницитъ по военното ведомство въ случай на смъртъ и на преживяване опредѣлена възраст, да осигурява войницитъ, които отбиватъ редовната си служба въ мирно време за 10.000 л. въ случай на смъртъ, докато трае службата имъ, да подпомага осигуренитъ при нея при заболяване и други несчастни случаи и да се грижи за построяването, обзавеждането и издрѣжката на почивни лѣчебни заведения за тѣхъ.

Чл. 4. Осигуровката при касата е задължителна за всички офицери, подофицери и войници, а незадължителна — за чиновницитъ по военното ведомство, включително и за служителитъ при касата.

Чл. 5. Срѣдствата на касата се събиратъ по установения въ специални таблици 6-месечни вноски отъ членоветъ, споредъ възрастта имъ. Войнишкитъ вноски сѣ еднакви за всички възрасти.

Чл. 6. Съществуващата досега Кооперативна военна взаимноосигурителна каса се прекратява. Активитъ и пасивитъ ѝ минаватъ по право върху учредената съ тоя законъ каса, като осигуренитъ досега продължаватъ да се смѣтатъ осигурени при нея споредъ условията, при които сѣ били осигурени.

Чл. 7. Осигуренитъ суми при касата не подлежатъ на заповоръ, освенъ за задълженията къмъ нея, не подлежатъ на данѣкъ върху наследствата и при получаването имъ не се представятъ бирнически удостовѣрения.

Чл. 8. Книжата по осигуряване при касата и събирането на вноскитъ се освобождаватъ отъ тербовъ налогъ.

Чл. 9. Касата се освобождава отъ данѣкъ върху приходитъ.)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ н- първо четене законопроекта за Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ Богданъ Филевъ: Моля, по спешностъ, да се приеме законопроектъ и на второ четене.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Г-нъ министъръ-председателъ предлага, законопроектъ, по спешностъ, да бѣде приетъ и на второ четене. Които приематъ тѣра предложението, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да докладва законопроекта на второ четене.

ЗАКОНЪ

за Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната.

Чл. 1. Учредява се Военна взаимноосигурителна каса при Министерството на войната, която действа по правилникъ, одобренъ отъ министра на войната.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ заглавието и чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 2. Касата е юридическа личност, която се управлява отъ управителенъ съветъ и контролира отъ провърителинъ съветъ, назначавани и уволнявани отъ министра на войната.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 3. Целта на касата е: да осигурява на началата на взаимността офицеритъ, подофицеритъ и чиновницитъ по военното ведомство въ случай на смъртъ и на преживяване опредѣлена възраст, да осигурява войницитъ, които отбиватъ редовната си служба въ мирно време за 10.000 л. въ случай на смъртъ, докато трае службата имъ, да подпомага осигуренитъ при нея при заболяване и други несчастни случаи и да се грижи за построяването, обзавеждането и издрѣжката на почивни лѣчебни заведения за тѣхъ.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 4. Осигуровката при касата е задължителна за всички офицери, подофицери и войници, а незадължителна — за чиновницитъ по военното ведомство, включително и за служителитъ при касата.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 5. Срѣдствата на касата се събиратъ по установения въ специални таблици 6-месечни вноски отъ членоветъ, споредъ възрастта имъ. Войнишкитъ вноски сѣ еднакви за всички възрасти.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 6. Съществуващата досега Кооперативна военна взаимноосигурителна каса се прекратява. Активитъ и пасивитъ ѝ минаватъ по право върху учредената съ тоя законъ каса.“

жонъ каса, като осигуренитъ досега продължаватъ да се сѣятъ осигурени при нея споредъ условията, при които сѣ били осигурени.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 7. Осигуренитъ суми при касата не подлежатъ на заповъ, освенъ за задълженията къмъ нея, не подлежатъ на данѣкъ върху наследствата и при получаването имъ не се представятъ бирнически удостоверения.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 8. Книжата по осигуряване при касата и събирането на вноситѣ се освобождаватъ отъ гербовъ налогъ.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Зам.-докладчикъ Стефанъ Караивановъ: (Чете)

„Чл. 9. Касата се освобождава отъ данѣкъ върху приходитѣ.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ чл. 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! Моля ви да се съгласите да разгледаме точка седемнадесета отъ дневния редъ. Които сѣ съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ точка седемнадесета отъ дневния редъ.

Второ четене на законопроекта за измѣнение на членове 106 и 107 отъ закона за лицата.

Моля г-на докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ Филипъ Махмудиевъ: Г-да народни представители! Комисията преработва проекта по такъвъ начинъ, че доби следната редакция: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение на членове 106 и 107 отъ закона за лицата,

§ 1. Чл. 105 отъ закона се измѣнява така:

„Пълнолѣтниятъ съпругъ е по право настойникъ на пълно запретенъ съпругъ. Въ случай че такъвъ нѣма, настойникъ на запретенъ се назначава само измежду въходящитъ, децата, братята и сестритъ, следъ като се вземе мнението на роднинския съветъ.“

Въ отсъствието на роднини отъ посоченитъ по-горе, настойникътъ се опредѣля по общия редъ, освенъ ако бащата на запретенъ му е назначилъ настойникъ съ завещание.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ д-ръ Никола Минковъ.

Д-ръ Никола Минковъ: Азъ искамъ да запитамъ г-на министра на правосъдието, като се говори за деца въ този законопроектъ, разбиратъ ли се деца отъ двата пола? После, като се говори за мнение на роднинския съветъ, може ли това мнение да погрѣчи на сѣда да назначи за настойникъ нѣкое измежду лицата, които сѣ посочени по реда, предвиденъ тукъ?

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата г-нъ министърътъ на правосъдието.

Министъръ Василь Митакъвъ: Шомъ законътъ не прави разлика между децата отъ мъжки и женски полъ, я сѣдната не може да прави такава разлика. Следователно, трѣбва да се разбѣе подъ „деца“, и единтъ и другитъ — деца отъ двата пола.

Шо се касае до втория въпросъ, отъ само себе си се разбира, че мнението, като мнение, не може да бѣде задължително, както е, напримѣръ, и случаятъ съ мнението на вѣщитъ лица.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ заглавието и § 1 на законопроекта, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Филипъ Махмудиевъ: (Чете)

„§ 2. Чл. 107 отъ закона се измѣнява така:

„Когато настойничеството се упражнява отъ съпруга, отъ бащата, отъ майката, или отъ децата, роднинскиятъ съветъ може да освободи настойника отъ задължението да дава годишна смѣтка, предвидена въ чл. 81 отъ закона за настойничеството.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ § 2 на законопроекта, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Филипъ Махмудиевъ: (Чете)

„§ 3. Въ глава VII, следъ „Последни разпореждания“, се прибавя ново поддѣление „Преходни правила“, съ следното съдържание:

„По искане на роднинския съветъ, на нѣкои отъ въходящитъ, децата, братята, сестритъ, или служебно, всички съществувачи настойничества на запретенъ, настойникътъ по които не отговарятъ на чл. 106, се прекратяватъ и се учредяватъ нови настойничества.“

Заваренитъ настойници сѣ длѣжни въ тримесеченъ срокъ отъ учредяване на новото настойничество да дадатъ окончателна смѣтка.“

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ § 3 на законопроекта, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме къмъ точка втора отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за измѣнение на чл. 14 отъ закона за бюджетитъ на разнитъ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите да се прочете само законопроектътъ, като мотивитъ се считатъ прочетени. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да прочете законопроекта.

Докладчикъ д-ръ Атанасъ Поповъ: (Чете)

„ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за измѣнение на чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитъ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година.

П а р а г р а ф ъ е д и н с т в е н ъ .

Чл. 14 се измѣня, както следва:

„Осигурителнитъ марки по фонда „Обществени осигуровки“ могатъ да бѣдатъ отстъпвани съ до 3% отъ стойността имъ за разпродажба на Съюза на инвалидитъ при фонда „Обществени осигуровки“, пощенскитъ каси, популарнитъ банки, на всички кредитни кооперативни сдружения съ неограниченъ или ограниченъ обсега на приемане членове и на Българския работнически съюзъ, срещу предварително заплащане на стойността имъ.“

Съюзътъ на инвалидитъ при фонда „Обществени осигуровки“ може да извършва разпродажба на маркитъ само чрезъ инвалиди, независимо отъ това, дали членуватъ при него или не, като за населени мѣста, въ които има двама и повече инвалиди, се образува сдружение за колективно използване продажбата на маркитъ. За всѣко населено мѣсто може да се образува само едно сдружение.

Министърътъ на търговията, промишлеността и труда съ особени наредби опредѣля условията, при които всѣко отъ посоченитъ въ алинея първа сдружение може да получи и упражнява привилегията за разпродажба на марки, процента на отстъпката, а също и начина на използване сръдствата, добити отъ дадената имъ привилегия.

Никой не може да продава маркитъ по фонда „Обществени осигуровки“ по-скѣпо отъ номиналната имъ стойностъ.“

З а б е л е ж к а. Подъ инвалиди по този законъ се разбиратъ инвалидитъ, получаващи пенсии отъ фонда „Обществени осигуровки“.

(Ето мотивитъ къмъ законопроекта:

МОТИВИ

къмъ законопроекта за измѣнение на чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитѣ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година.

Г-да народни представители! Съгласно чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитѣ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година, осигурителнитѣ марки по фонда „Обществени осигуровки“ могатъ да бъдатъ отстъпвани съ до 3% отъ стойността имъ за разпродаване на пощенскитѣ каси, популярнитѣ банки, кредитнитѣ кооперации и инвалиди, получаващи пенсии отъ фонда „Обществени осигуровки“, срещу предварително заплащане на стойността имъ.

Отъ досегашното приложение на това постановление на закона се оказа, че далечъ не се постига онака социална целъ, която законодателятъ е ималъ предвидъ по отношение инвалидитѣ при фонда „Обществени осигуровки“, тъй като въ действителностъ се облагодетелствуватъ съ тази привилегия малцина инвалиди, както и неинвалиди, които си служатъ съ инвалидитѣ, нѣмащи свои сръдства да купуватъ фондови марки. При това, съ едно свое решение Върховниятъ административенъ съдъ, въ общо събрание, е възприелъ становището, че що се касае до кредитнитѣ кооперации, тѣ нѣматъ право на привилегията да продаватъ съ отстъпка фондови марки, ония кредитни кооперации, чийто обсегъ е ограниченъ по отношение приемането на членове въ зависимостъ отъ упражняваната професия, занятие и пр. На това основание бѣ отнето правото да продаватъ фондови марки на кредитни кооперативни сдружения, образувани само отъ инвалиди, отъ работници при Българския работнически съюзъ и др. Следъ това становище на Върховния административенъ съдъ, могатъ да продаватъ фондови марки отдѣлни инвалиди, пенсионери при фонда „Обществени осигуровки“, но самиятъ съюзъ на тия инвалиди нѣма право. По този начинъ отдѣлни инвалиди, които разполагатъ съ сръдства и могатъ да купуватъ фондови марки или лица неинвалиди, чрезъ подставени отъ тѣхъ инвалиди, използватъ привилегията отъ продажбата на марки, а Съюзътъ на инвалидитѣ, който има за задача да подпомага нуждаещитѣ се инвалиди, е лишенъ отъ нея. Също не се ползватъ отъ тази привилегия кредитнитѣ кооперации съ ограниченъ обсегъ на приемане членове.

Съ предлагания проектъ за измѣнение на чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитѣ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година се цели да се отстранятъ посоченитѣ отъ практиката недостатѣци на действащия сега текстъ. Съ алинея първа отъ проекта се предвижда, привилегията за разпродажба на фондовитѣ марки да не се използва прѣко отъ отдѣлни инвалиди, както досега, а отъ Съюза на инвалидитѣ при фонда „Обществени осигуровки“, който, обаче, е задълженъ да извършва разпродажба само чрезъ инвалиди, независимо отъ това дали сѣ членове или не при него. Въ мѣста, където има двама и повече инвалиди, ще се образува сдружение за колективно използване продажбата на марки по подобие на използването отъ военно-инвалидитѣ дадената имъ привилегия за продажба на пощенски и гербови марки и др. За всѣко населено мѣсто ще се допуска само едно сдружение на инвалиди.

Съ алинея първа на проекта същевременно се дава възможностъ да ползватъ привилегията всички кредитни кооперации, независимо отъ това дали обсегътъ за приемане на членове е ограниченъ или не, споредъ упражняваната професия, занаятъ и пр. Предвижда се ползването отъ привилегията за разпродажба на фондови марки и отъ Българския работнически съюзъ, съ което се дава по-широкъ социаленъ обсегъ на тази привилегия.

Съ алинея трета отъ проекта се възлага на министра на търговията, промишлеността и труда съ особени наредби да определя условията, при които всѣко отъ посоченитѣ въ алинея първа сдружение може да получи и да упражнява привилегията за разпродажба на марки, процента на отстъпката, а също и начина на използване на добититѣ сръдства отъ тази привилегия.

Гр. София, мартъ 1941 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д-ръ Сл. Загоровъ)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Петъръ Митевъ.

Петъръ Митевъ: (Отъ трибуната. Чете) Г-да народни представители! Съ внесения законопроектъ за измѣнение на чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитѣ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година се цели, фондовитѣ марки да се продаватъ, освенъ отъ Съюза на инвалидитѣ при фонда „Обществени осигуровки“, който имаше досега тая привилегия, и отъ други. Кои сѣ тѣзи други? Въ законопроекта сѣ изброени. Това сѣ всички кооперативни, кредитни сдружения, съ ограниченъ или неограниченъ обсегъ на приемане на членове, популярни банки, Българскиятъ работнически съюзъ и пощенскитѣ каси. Г-нъ министърътъ на търговията, промишлеността и труда съ особени наредби определя условията, при които всѣко отъ посоченитѣ въ алинея първа сдружения може да получи привилегията за продажба на марки, процента на отстъпката, а също и начина на използване сръдствата, добити отъ дадената имъ привилегия.

Досега фондовитѣ марки се пласираха успѣшно отъ Съюза на инвалидитѣ при фонда „Обществени осигуровки“, който съ свои членове, отъ 150 до 160 човѣка, пласираше 75% отъ казанитѣ марки, като ги изнасяше даже на самитѣ нуждаещи се на мѣстото. Другата частъ отъ марки сѣ пласираше отъ пощенскитѣ спестовни каси. Да се отнеме привилегията на инвалидитѣ да продаватъ марки, или, другояче казано, да се даде право и на други — на популярнитѣ банки и на Българския работнически съюзъ — значи, да се отнеме или намали възможността на инвалидитѣ-работници отъ фонда „Обществени осигуровки“ — да продаватъ поне марки. Не виждамъ кои сѣ причинитѣ за това посегателство върху досегашната привилегия на инвалидитѣ-работници при фонда „Обществени осигуровки“ — тѣ успѣшно сѣ пласирали 75% отъ цѣлото количество марки, следователно, лонгъ пласментъ не е имало — които да ни накаратъ да разширимъ пласмента и да дадемъ и на други да пласиратъ фондови марки. Тогава не остава друго, освенъ да си зададемъ въпроса, дали нѣма да получатъ много сръдства тѣзи продавачи, освенъ пенсията, която за всички категории инвалиди годишно сръдно е 6.590 л., или месечно сръдно 550 л., безъ процентното увеличение, което се пада месечно сръдно 80 л. Следователно, сръдно на инвалидитѣ по фонда „Обществени осигуровки“ месечно пенсията достига 630 л. Както виждате, сума не за завиждане. Нека не се забравя, че разписанието на болеститѣ, по което се определя инвалидната пенсия при пострадалитѣ отъ войнитѣ и това на работницитѣ при фонда „Обществени осигуровки“ не е еднакво. Болеститѣ въ двѣтѣ разписания сѣ съ голѣма разлика въ вреда на работницитѣ при фонда „Обществени осигуровки“. Но не само това — за инвалидъ се счита само онзи работникъ, който има 60% и нагоре изгубена работоспособностъ. Значи, онѣзи, които иматъ 20—30—40 и 50% изгубена работоспособностъ, не могатъ да получатъ пенсия. Ето това сѣ тѣ работницитѣ-инвалиди при фонда „Обществени осигуровки“, съ участъ не за завиждане, които сѣ на брой надъ 5.000 души.

Досега фондови марки се пласираха до 150 милиона лева. Тѣхното количество ще се намали съ факта, че имаме и нови участници въ фонда „Обществени осигуровки“ — умственитѣ работници. Но пласментътъ ще намалѣе още и поради това, че много предприятия, поради военното време, което преживяваме, не работятъ, или слабо работятъ. Отъ пласиранитѣ фондови марки работницитѣ иматъ 3% отстъпка. Нека направимъ смѣтка: ако отъ 120 милиона лева марки, които ще се пласиратъ, както вече казахъ, се пласиратъ 75% отъ тѣхъ, пада имъ се 90 милиона лева пласментъ, нека ги вземемъ кръгло 100 милиона лева. Това сѣ 3 милиона лева печалба за тѣхъ. Тия пари не отиватъ само въ джоба на продавачитѣ — отъ тѣхъ постѣпватъ проценти въ Съюза на инвалидитѣ-работници при фонда „Обществени осигуровки“ за подпомагане на ученици и др. Ако ли пъкъ г-нъ министърътъ мисли, че доходить имъ ще бѣде много голѣмъ, нека въпросътъ се уреди така, че продавачитѣ да взематъ 1% за труда си, а останалата частъ отъ 2% да отиде въ съюза, за да се разпредѣли равномерно между всички инвалиди, които нѣматъ доходъ повече отъ 3.000 л. месечно. По такъвъ начинъ ще се постигне по-голѣма социална справедливостъ. Това значи, че продавачитѣ ще взематъ по 6.667 л. годишно, или по 555 л. месечно.

И така, към срѣдната годишна пенсия на продавачитѣ, които е въ размѣръ на 6.590 л., освенъ увеличението 15%, ще се прибавятъ още 6.667 л. срѣдно годишно, или срѣдно ще имъ се пада около 1000 л. месечно — срѣдства крайно недостатѣчни за препитаване въ настоящия моментъ, като се има предвидъ, че много отъ инвалидитѣ плащатъ наемъ, издѣржатъ семейства, учатъ децата си въ училищата и т. н.

Г-да народни представители! На инвалидитѣ отъ войнитѣ е дадена привилегията за продажбата на гербови и пощенски марки. Бързамъ веднага да добавя, че не се обявявамъ противъ тази тѣхна привилегия. Но питамъ почитаемото правителство и респективния министъръ, защо да не се ползватъ еднакво и еднитѣ и другитѣ: еднитѣ въ областта на фондоветѣ, а другитѣ — въ областта на гербовитѣ и пощенскитѣ марки?

Ако инвалидитѣ отъ войнитѣ иматъ заслугата, че сѣ бранили границитѣ на България съ пушка въ ръка, то заслугитѣ на другитѣ инвалиди — работницитѣ-инвалиди при фонда „Обществени осигуровки“ — не бива да се подценяватъ. Тѣ на полето на стопанското творчество, съ оржанието на труда, сѣ творили блага за страната, за България. Нека не забравяме, че ако границитѣ на нашата страна сѣ оросени съ кръвта на военно-инвалидитѣ, бранейки държавата отъ неприятеля, то продуктитѣ, изработени отъ творцитѣ на стопанскитѣ блага, сѣ оросени съ тѣхната кръвъ и потъ.

Съ какво е по-малка заслугата на работницитѣ-инвалиди, за да имъ се отнеме или намали дадената привилегия и се даде на популярнитѣ банки и Българския работнически съюзъ и други, които съ нищо не сѣ заслужили да придобиятъ такива права и привилегии върху продажбата на фондови марки? Българскиятъ работнически съюзъ си има своитѣ доходи отъ членоветѣ, които го образуватъ. Той съ нищо не е застрашенъ финансово, за да го подпомагаме, като отнемаме срѣдствата на тия, които вследствие на работата си сѣ станали инвалиди.

Борисъ Поповъ: Тѣзи пенсионери при фондъ „Обществени осигуровки“ ще бждатъ като секция при Българския работнически съюзъ и ще бждатъ пласьори. Нѣма защо да смѣтате, че нѣматъ право.

Петъръ Митевъ: Вие ще се изкажете. Нѣма защо да ме прекъсвате.

Да дадемъ и на популярнитѣ банки и всички кредитни сдружения, които сѣщо иматъ свои членове и, следователно, своитѣ доходи отъ лихви и други и които нѣматъ нищо общо съ работническата участъ, право да продаватъ и тѣ фондови марки, това е несправедливо.

Вѣрѣйки поставената алинея, че г-нъ министърътъ на търговията, промишлеността и труда съ особени наредби ще опредѣля кои и какъ ще продаватъ марки и какъ ще се ползватъ отъ тѣхъ, настоявамъ въ закона да легне ясно и недвусмислено постановление, какъ да се извършва продажбата на марки и отъ кога — значи, само законодателната властъ да даде права, които да не могатъ да бждатъ измѣнявани отъ наредби.

Възъ основа на всичко това, правя следното предложение:

1) марки отъ фонда „Обществени осигуровки“ да се продаватъ отъ Съюза на инвалидитѣ при фонда „Обществени осигуровки“ и пощенскитѣ спестовни каси, като пощенскитѣ каси взематъ отъ цѣлия процентъ на отстъпката 1%, а 2% да отидатъ въ фонда на съюза.

2) Съюзътъ на инвалидитѣ при фонда „Обществени осигуровки“ да организира продажбата на марки и да дава за труда на инвалидитѣ-продавачи 1% отъ продаденитѣ отъ тѣхъ марки, а останалитѣ 2% да оставатъ въ съюзната каса, като равномерно се разпредѣлятъ между инвалидитѣ на фонда „Обществени осигуровки“, така че никой инвалидъ при съюза да не получи повече отъ 3.000 л. месечно.

3) Отъ всички налични остатѣци да се образува резервенъ фондъ, който да служи за сѣщата целъ.

Мисля, че така най-справедливо ще бжде разрешенъ въпросътъ съ продажбата на фондовитѣ марки.

Моля г-на министра на търговията, промишлеността и труда и почитаемота комисия да иматъ това мое предложение предвидъ при обсъждането на въпроса въ комисията и да го възприематъ. Това е най-правилното решение на този въпросъ.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Които приематъ законопроекта за измѣнение на чл. 14 отъ закона за бюджета на разнитѣ фондове на държавата за 1932/1933 финансова година, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-та народни представители! Моля да се съгласите да се разгледа точка пета отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за Институтъ за рационализация.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля, г-да народни представители, да се съгласите да се прочетатъ само мотивитѣ къмъ законопроекта, а текстътъ да се счита за прочетенъ.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г-нъ докладчикътъ.

Зам.-докладчикъ д-ръ Божко Ковачевски: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за Института за рационализация.

Г-да народни представители! Къмъ края на миналото столѣтие започна провѣрката на методитѣ и похватитѣ за използването на времето, труда, материалитѣ и машинитѣ въ производството съ целъ да се намалятъ коствемитѣ разноски, за да се направятъ продуктитѣ достѣпни за масово използване и да се подобрятъ възнагражденията и условията за работа и животъ на участницитѣ въ производството.

Първитѣ резултати отъ тия проучвания надминаха всички очаквания. Оказа се, че за по-доброто и по-евтино производство е необходима не само организация на съоръженията, но и основно проучване на всички прояви на човѣшката дейностъ и всички условия, които имъ влияятъ.

Поради това се предприеха научни изследвания за изучаването на човѣка, като най-важенъ факторъ при извършването на работата, машинитѣ и материалитѣ и като срѣдство за оползотворяване на труда и времето, което сѣщо има стойностъ и влияние за постигане на поевтиняването.

Макаръ и съ малко закъснение, и у насъ се почувствува отражение на тази усиlena свѣтловна дейностъ за дирене пътища, по които да се достигне преследваната въ други страни целъ.

Посокитѣ, въ които вече се работи у насъ, сѣт:

1. Нормировка на производството, рационализация на методитѣ за работа, нормировка на качествата на материалитѣ въ индустрията, размѣната и земедѣлието.

2. Проучване на практическа дейностъ въ професионалното напѣтване и подборъ на бждещитѣ дейци въ областта на народното стопанство и производство.

3. Рационализация на домакинската работа.

4. Рационализация на работата въ държавнитѣ, обществени и частни канцеларии.

5. Дѣлото за рационализация у насъ има важно общо-народно значение. Отъ него се очакватъ извънредно голѣми придобивки въ областта на народното стопанство, а сѣщо и за подобрене условията на живота на работещитѣ въ всички области на човѣшката дейностъ. Затова то трѣбва да бжде силно подкрепено отъ всички страни, а особено отъ страна на държавата.

Досяга това дѣло е подѣржано съ много осѣждни срѣдства и усиления безплатенъ трудъ на нѣколко ентусиазисти, а една планомѣрна и резултатна дейностъ може да се получи само съ една по-широка парична и материална подкрепа и подъ непосредственото наблюдение на държавата.

За тази целъ се приготви настоящиятъ законопроектъ, който ви моля, г-да народни представители, да разглеждате и гласувате.

Гр. София, мартъ 1941 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д-ръ Сл. Загоревъ“.

(Ето текстътъ на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ за Института за рационализация.

Чл. 1. Учредява се Институтъ за рационализация — юридическа личностъ съ сѣдалище София.

Чл. 2. Съществуващитѣ сега Българска общенационална научна организация на труда и Българскиятъ институтъ за норми се включватъ въ Института за рационализация.

Чл. 3. Всички други организации и учреждения, които преследват същата цел, сѣ длъжни да членуватъ въ него и да съгласуватъ дейността си въ Института за рационализация.

Чл. 4. Целта на института е да съдействува за повдигане на националното благосъстояние чрезъ планомерно прилагане на принципитъ на рационализацията въ всички области на човѣшката дейностъ.

За тази целъ институтътъ върши следното:

а) обединява и съгласува всички почини и дейности, които иматъ за целъ да се намали разпиляването на време, трудъ и вещества;

б) събира материали и прави изучавания за създаването на технически норми и стандартизация;

в) издава и насърчава издаването на печатни издания въ кръга на поставенитъ цели, и

г) урежда курсове, конференции, реферати и изложби.

Чл. 5. Държавнитъ, обществени и автономни учреждения сѣ длъжни да съдействуватъ на Института за рационализация за постигане и провеждане на възложенитъ му задачи.

Тѣ могатъ да искатъ отъ института проучването и изследването на отдѣлни задачи въ областта на рационализацията, които институтътъ извършва задължително.

Институтътъ, отъ своя страна, може да препоръчва на същитъ учреждения провеждането на отдѣлни мѣрки въ полза на рационализацията.

Чл. 6. Институтътъ за рационализация се управлява по уставъ и правилници, изработени въз основа на настоящия законъ, приети отъ общото му събрание и утвърдени отъ министъра на търговията, промишлеността и труда.

Забележка. Първото общо събрание на института се свиква по разпореждане на министъра на търговията, промишлеността и труда съ участието на досегашнитъ членове на Българската общонародна научна организация на труда, Българския институтъ за норми и на посочени отъ министъра лица.

Чл. 7. Изборнитъ длъжности на института сѣ почетни и не се заплащатъ. Може да се плащатъ само възнаграждения на особенитъ комитети за проучване на отдѣлни задачи.

Чл. 8. За осигуряване успѣшното развитие на института се предвиждатъ следнитъ приходи:

а) 100.000 л. помощъ годишно отъ държавнитъ минъ;

б) 100.000 л. отъ бюджета на държавата;

в) по 100.000 л. годишно отъ Института за обществено осигуряване и отъ Дирекцията на труда;

г) помощи отъ търговско-индустриалнитъ камари и отъ другитъ държавни, обществени и частни учреждения и организации, и

д) дарения и завещания.

Чл. 9. Предвиденитъ въ горния членъ срѣдства се предаватъ на института най-късно единъ месецъ следъ влизането въ сила на съответния бюджетъ.

Забележка. За текущата 1941 г. посоченитъ учреждения подпомагатъ института споредъ възможноститъ си.

Чл. 10. Срѣдствата на института се разходватъ по изработенъ отъ управата бюджетъ, приетъ отъ общо годишно събрание и утвърденъ отъ министъра на търговията, промишлеността и труда.

Чл. 11. Всички имоти и приходи на Института за рационализация се освобождаватъ отъ всѣкакви държавни, общински и други данѣци, бери, мита, такси и др. Отъ същитъ се освобождаватъ и всички дарения и завещания, които се правятъ въ полза на института.

Чл. 12. Изработенитъ норми, правилници, препоръжки и др. отъ института влизатъ въ сила и се прилагатъ следъ надлежното имъ узаконяване отъ съответнитъ министерства.

Чл. 13. Всички активни и пасивни на досегашнитъ: Българската общонародна научна организация на труда и Български институтъ за норми се поематъ отъ Института за рационализация.)

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Минчо Ковачевъ.

Минчо Ковачевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Сезирани сѣмъ законопроектъ за Института за рационализация, единъ въпросъ, който е много закѣснѣлъ у насъ и който отдавна трѣбваше да бѣде разрешенъ. Толкова много говоримъ за дирижирано стопанство, за ограничение на спекулата, за подобрене на производството, но предпоставка на всичко това трѣбваше да бѣде преди всичко рационализацията и типизирането на продуктитъ.

Въ какво се состои рационализацията и типизирането? Вамъ е известно, че продуктитъ, които се продаватъ на нашия пазаръ подъ едно и също наименование, нѣкъде почти не сѣмъ отъ едно качество. Така е особено въ индустрията. Стигналы сме до положение, щото характеризирането на българската индустрия, като нѣщо долюкано, ствено, да намира пълно оправдание. Защо е това? Много естествено, въ една страна, кждето продуктитъ не сѣмъ типизирани, това дава пълна свобода на действие, както на индустриалцитъ, така и на търговцитъ. По този начинъ става подлѣгване и замазване окото на купувача. Фактически съ това се върши напълно неморална спекула.

Днесъ на нашия пазаръ има глумени царвули, но никой не си задава въпроса, по какъвъ начинъ сѣмъ изработени. Свободата на индустриалеца е широка. Той може да мѣси гумата съ разни примѣси, съ материали, каквито пожелае. Неговата целъ се насочва единствено къмъ това, да съдаде артикули съ добъръ външенъ видъ, безъ да държи смѣтка за качеството.

Самиятъ производител-индустриалецъ днесъ е принуденъ да върши това подъ напора на своитъ клиенти, както и поради пресилената конкуренция. Той е принуденъ да удовлетвори своя клиентъ и да влошава качеството, както казахъ, и да се старае да задоволи окото, да даде добъръ външенъ видъ, но не и добро качество. Фактически съ това какво се върши. Върши се неморална спекула, която се изразява въ това, че се лѣже купувачътъ съ качеството на стокитъ. Индустриалецътъ, чиято задача е преди всичко да насочи своето внимание и старание къмъ подобрене на качеството, отвлѣча своето внимание въ даването на продукти съ по-низки цени, за да нанесе по-голямъ ударъ на своя конкурентъ.

Въ много културно-индустриални държави въпросътъ за типизирането и рационализирането на продуктитъ е напълно разрешенъ. По-право, типизирането влѣче следъ себе си рационализирането. У насъ отъ недавна се върши нѣщо подобно. Ние имаме, напримѣръ, типизирани сапунъ, имаме типизирани още нѣкои други артикули, обаче единъ законъ за ефикасна контрола въ това отношение нѣмаме. Досега липсваше такъвъ законъ. И ние трѣбва да благодаримъ на г-на министъра на търговията, че, макаръ и късно, той ни занимава съ този въпросъ, който, както казахъ, ще разреши до голяма степенъ въпроса за ограничаване на оная спекула, която се изразява не въ повишение на ценитъ поради конюктурата, но спекула въ смисълъ, която се провежда чрезъ влошаване на качеството, една неморална спекула, непростена сравнително оная, която имаме днесъ и която тонимъ, преследваме така жестоко, което преследване, споредъ мене, не е оправдано.

Това не е само съ каучуковитъ произведения. Вземете, напримѣръ, производството на вѣжата. При производството имъ става непрекъснато отежняване съ каолинъ, за да се даде по-добъръ външенъ видъ, и то като е предпоставена пълна свобода на индустриалеца, безъ да има право нѣкой да го закачи. Правятъ отежняване, овлажняване и по-всѣвъможни други начини влошаване на качеството, и сме стигнали до положението, какво ви казахъ, да се казва: „Българско ли е, боклукъ е“. Въ областта на земеделскитъ сѣмена ние стигнахме даже дотамъ, щото една мотика да я правимъ отъ тенекия. За да се направи една мотика, би трѣбвало да се вземе специаленъ видъ стомана, за да може да се точи добре. А у насъ почна да се намалява тежестта, да се влошава материалътъ и се стигна до положението, както казахъ, дори да правимъ мотики отъ тенекия.

Въ областта на земеделниотъ ние имаме типизирани, напримѣръ, на яйцата, което даде добъръ резултатъ. Но това типизиране се наложи не отъ единъ законъ, не отъ нашитъ желаня, а отъ повелата на нашия купувачъ въ чужбина. Типизиране трѣбва да има на царевичата, за да се избѣгне голѣмото овлажняване, вследствие на което се принуждаваме да търсимъ голѣми складове, за да се поддържа царевичата, или да я хвърляме. Типизиране трѣбва да има и за боба и за други продукти. За типизиране на виното създадохме условия чрезъ построяване на изби и тѣмъ подобни и чрезъ засаждане на известни сортове грозде и пр., и може би ще постигнемъ резултати. Но всичко това трѣбва да бѣде вложено въ едни закони и единъ институтъ да го провежда, да бди надъ всичко и да се съобразява съ условията и обстоятелствата, които се налагатъ. Нищо чудно нѣма, че когато отидете въ Франция и пиете единъ видъ вино, ще го пиете същото, какъвто сте го пили и преди 30 години, безъ всѣкаво измѣнение — типизирани бѣжчи, типизирани надписи, типизирани нумера, типизирани всичко. Условията днесъ повеляватъ това типизиране. Докато навремето стокитъ се продаваха

tel-quel и се извършваше продажбата чрез панаири, съгледът на оного, днес подобни продажби почти не съществуват в света. Продажбите стават по качества, чрез телеграми, чрез писма и оня, който не типизира своите произведения, бждете положителни, че ще бжде титулуван като спекулант, като лошокачествен търговец, като нечестен, защото при всичкото добро желание, без типизиране при разнообразие на артикулати, може да се явят различни спорове, може да се дойде даже до оспорване моралните качества на продавача. Типизирането в чужбина е отишло даже дотам, че се типизират пливовет и бланките, на които се пишат писмата. При това типизиране се създават условия и за рационализиране, за поевтиняване на продукта.

Ако вникнете в производството на всеки продукт, ще видите неговото типизиране какви голями изисквания поражда. Вземете най-простия предмет, например, бланки за писане на най-обикновена търговска кореспонденция. Чрез типизирането се създават специални формати, към тях се нагаждат машините, които ще печатат, също и ножовете, които ще рбжат хартията, за да не се оставят голями отпадъци и да се хвърлят на боклука. Погледнете на типизирането в техническите артикули — например, болтовете. У нас има такава разпуканост, че ако речете да смъните един болт, трбва много да търсите, за да угодите друг на същото място. При типизиране работата се облекчава извънредно много, защото този, който ще извърши поправката, този, който ще замъсти един болт с друг, ще бжде улеснен. Същевременно и тия, които произвеждат болтове, няма да инвестират много капитал за машини, ще се пести и труд. А всичко туй събрано представлява не стотици милиони, а може би милиарди лева. Нужно е типизиране в всички области.

И щом като съзнаваме голямата полза от типизирането, като резултат на което се явява рационализирането и пестенето, питамъ се: по кой начин трбва да го проведём?

На насъ ни е представен един законопроект от няколко члена, който е начало на една организация, която може би ще ни се наложи да разрешимъ. Мене ми се струва, че още отсега трбва да помислимъ и да я разширимъ, за да даде по-ефикасни резултати. Сумитъ, който се предвижда в законопроекта — около 400,000 л. — за поддржане на подобен институт, далеко не могат да стигат и да оправдаят надеждите ни за провеждането както трбва на такава организация. Защото — нека не си правимъ илюзии — работата е огромна, материалът е колосален и толкова разнообразен, че не може да бжде обхванат от десет или петдесет души, защото се искат специални познания, защото и хора трбва да се търсят и намърят. Ще трбва да има едно здраво ядро, което да търси тия хора, за да му бъдат в услуга, и ще трбва не само да се създаде типизиране, но ще трбва да се гледа и да не се нахърнят интересите на известни сръбда, ще трбва да се гледат местните условия — изобщо да има едно съчетание, един букет, за да се даде добър аромат, добра работа. Трбва да бъдемъ малко по-галантни въ определени на сръбствата, които трбва да се хвърлят за Института за рационализация. Азъ мисля, че въ комисията ще разгледаме този въпрос и ще препоръчаме малко по-друга организация, ще увеличимъ малко сръбствата за издръжка на този институт. Паря може да се намърят — не говоря за колосални суми — за да можемъ да получимъ резултати.

Ще трбва да се привлече вниманието и на ония институти у насъ, които могат да бждат в услуга на този институт по отношение на типизирането и рационализирането. Така, например, търговско-индустриалните камари могат да бждат в услуга на тия услуги. Тъ могат да посочат артикулати, които трбва да бждат типизирани, и начините, по които да стане типизирането. Тъ могат да посочат и лица и да дават съвети чрез тях. Тъ са въ състояние да направят нбщо. Тъ могат да поддирят опитни хора, могат да ги подберат, и всичко това дори да го напояват глатисъ. Земедълските камари, които са въ връзка с нашето земеделие, също биха могли да бждат полезни при типизирането на нашето производство. Нбкои професионални организации, особено на индустриалните и търговците, особено тия две, ще могат да бждат също въ голяма услуга. Нека не се опасяваме, че като прибгнемъ къмъ тях, ще ни се дават нбкои тенденциозни решения и мнения, защото повикът за типизиране и рационализиране е заедна въ дулата на заинтересуваните индустриалци и търговци. Нма нищо по-страшно днесъ за индустриалеца, цблото му внимание да бжде погълнато от начина какъ да излъже, какъ да

изнесе на пазара по-лошо качество съ по-добър външен вид. Самите индустриалци не желаят това, тъ го правят по принуждение. И ако ние въведём типизирането, то ще бжде въ услуга на тях. Тъ ще го възприемат и тогава ще имат само една задача: при нормите, които имъ са дадени, ще се мъчат да подобрят продукта, колкото се може повече. Индустриалецът ще се отърве отъ постоянните рекламации и грижи, той ще се отърве отъ собствения си тормоз — да поднася лошокачествени стоки на своя клиент.

Азъ не искамъ да се простирамъ върху този въпрос, защото смътамъ, че сега туряме начало. Искамъ само да изкажа своите пожелания да погледнемъ малко по-здраво на този въпрос. Нека всички трезво въ себе си да обещаемъ да сътрудничимъ на този институт, защото чрез това сътрудничество ние вършимъ едно голямо дбдо — ще помогнемъ много за унищожаването на спекулата и ще създадемъ новъ ходъ въ развитието на нашата индустрия и на нашата търговия и ще спасимъ въ бждене населението отъ мъката да подбира качества, за да не бжде излъган. (Ръкоплъскания)

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Има думата народният представител г-нъ д-ръ Иванъ Бешковъ.

Д-ръ Иванъ Бешковъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Предлаганият законопроект за Институтъ за рационализация, колкото и малък да е наглед, азъ смътамъ, че запълва една голяма празнина въ нашето законодателство. Той си поставя доста голяма задача, и азъ не зная, дали тъ биха били по силите му. Ако се касае до практическо приложение на известни норми, целии стандартизирането на продуктите на българското производство, на фабрикатите, на изнесените и други стоки, той може би могълъ да изпълни по-успешно задачата си. Обаче въ чл. 4 е казано: (Чете) „Целта на института е да съдействува за повишаване на националното благосъстояние чрезъ планомерно прилагане на принципите на рационализацията въ всички области на човешката дейност“. Смътамъ, че задачата е много широко поставена, много книжно, теоретично, а мене ми се струва, че законътъ би трбвало да си постави по-близки, по-конкретни и по-реализуеми задачи съ огледъ на това, което днешният животъ изисква отъ насъ въ областта на рационализацията и стандартизацията.

Г-да народни представители! Нма съмнение, че днесъ свътът е толкова много напредналъ въ стопанско отношение, борбата съ спекулата се води вече толкова успешно, нормите, които са установени въ чужбина, както за производствени артикули, така и въ рачната на блатата, са отишли толкова напредъ, че неминуемо се налага и ние да се нагодимъ къмъ всички тия прояви на стандартизация и нормиране на стоките и продуктите. Това се налага толкова повече въ кризисни дни, като днешните, когато действително спекулата може да вземе огромни размъри.

Стандартизацията и нормирането на стоките на продуктите нма въ помощ на онези мърки, които държава взема, за да поевтини производството. Тъ са едни отъ съществени елементи, за да имаме евтино производство, да имаме успешна продажба на стоки и да имаме rentabilно народно стопанство. Едно отъ най-важните условия, за да може българското народно производство, например, да отиде на чуждите пазари, да излъже конкурентно и по качество, и по външен вид, и по амбалаж, и да се бори съ продуктите отъ същия видъ на конкурентните държави, покрай качеството на стоката, разбира се, е тази нормировка, тази стандартизация, която ние можемъ да установимъ за всички видове стоки, да се нагоди съгласно вкусовете, капризите, изискванията на консуматорите на чуждите пазари. И мене ми се струва, че ако институтът, който се създава съ този законъ, си постави по-конкретни задачи отъ тия, за които азъ токущо казахъ нбколко думи, той би изпълнилъ по-успешно задачата, която му е поставена. Азъ съмъ много доволенъ, все пакъ, че г-нъ министърътъ на търговията ни сезира съ този законопроектъ, че той вече иска да обедини усилията на съществуващите досега нбколко институти, които имаха тази грижа, защото, обединени усилията въ едно, несъмнено резултатътъ ще бжде по-задоволителенъ и по-добър.

И все пакъ мене ми се струва, че не е постигнато пълно обединение на институти, които досега са работили въ тази област. Наредъ съ Българската общонационална научна организация на труда, която се вклъа въ този институт, и Българския институтъ за норми, азъ не виждамъ да е включена и Дирекцията за външна търговия, която години наредъ вече — даже има специална

служба при нея — промишлява върху тия проблеми, за стандартизацията и нормировката на стоките, които сж предмет на нашата износна търговия.

Въз законопроекта не е ясно казано кой ще бжде върховният управителен орган на този институт. Въз забележката към чл. 6 е казано: (Чете) „Първо общо събрание на института се свиква по разпореждане на министъра на търговията, промишлеността и труда съз участието на досегашните членове на Българската общонародна научна организация на труда, Българския институт за норми и на посочени от министъра лица.“

Мене ми се струва, г-да, че когато се създава един институт, съставът на неговия върховен управителен орган трбба да бжде изрично посочен въз закона, а не въз правилници, които, както е казано на друго мство въз законопроекта, ще се изработят и може би ще уредят тази материя. Мене ми се струва, че съставът на върховния управителен орган, каквото е общото събрание, трбба да бжде ясно определен въз самия закон. Туй е едноно опущение.

Второто опущение е, че не е изрично казано, че Дирекцията за външна търговия ще бжде представена въз този институт.

Друга бележка, която ще си позволя да направя въз връзка съз организациите, които се включват въз този институт, е следната. Ние трбба да си изясним, дали тйзи две институции, Българската общонародна научна организация на труда и Българският институт за норми, които се включват въз Института за рационализация, престават да съществуват като юридически лица, или, включвайки се въз института, запазват известна своя самостоятелност и автономия. Ако г-нъ министърът има предвид първото, тогава трбба да се спрем на чл. 13, за да си уясним друго едно положение.

Въз чл. 13 се казва: (Чете) „Всички активи и пасиви на досегашните: Българската общонародна научна организация на труда и Българския институт за норми се поемат от Института за рационализация.“ Отъ текста на чл. 13 за мене е ясно, че тй престават да съществуват като самостоятелни институти. Въз такъв случай за насъ се поставя въпросът: какви сж активите, а още повече какви сж пасивите на тйзи организации, които се включват въз Института за рационализация? Ако тйзи пасиви сж твърде голъми, не трбба ли да се замислим тогава върху ресурсите, върху србдствата, които ще осигурят съществуването и работата на този Институт за рационализация, така както тй сж предвидени въз чл. 8 на законопроекта?

Мене ми се струва, че Институтът за рационализация, който ще включи два или три института, въз който ще влзат и нъкои компетентни лица, посочени от г-на министъра, ще има да извършва една огромна работа. Тамъ ще се правят, безспорно, опити. Тамъ ще трбба да се привлкват въз сътрудничество компетентни лица, специалисти отъ отделните отрасли на нашето народно стопанство. Но струва ми се, че србдствата, които се предвиждат въз чл. 8 за издржката на този институт, не ще бждат достатъчни. Поради тая недостатъчност, институтът, може би, не ще разреши задачата, която му се възлага, и самият законъ ще остане единъ книженъ законъ, безъ да даде резултати.

Азъ имамъ предъ себе си изложението на Българския институт за норми, отъ което валя заключението, че действително въз този Институт за рационализация може да се развие колосална дейност, полезна за производството у насъ, за износа и за стокообмъна. И ми се струва, че препоръките на Българския институт за норми, който се включва въз Института за рационализацията, досежно начина за издржка на Института за рационализация, сж достатъчно везки и могат да бждат уважени. Напримър, Българският институт за норми предлага за осигуряване успшното развитие на Института за рационализация да се предвиждат следните приходи: 2.000.000 л. отъ бюджета на държавата — а въз текста на законопроекта е предвидена микроскопичната цифра 100.000 л.; отъ мини „Перник“ — 100.000 л.; отъ Института за обществено подпомагане — 100.000 л.; отъ Дирекцията на труда — 100.000 л. и по 50.000 л. отъ всъка търговско-индустриална камара и по 5.000 л. отъ всъка земеделска камара, независимо отъ даренията отъ частни лица и обществени организации — които биха направили такива.

Струва ми се, че действително предвидените въз законопроекта србдства за осигуряване развитието на Института за рационализация сж малко и че тй трбба да бждат увеличени.

Това сж бележити, г-да народни представители, които имамъ да направя по този законопроектъ. Иначе, считамъ,

че той е навремененъ и полезенъ. Много съмъ доволенъ, че г-нъ министърът на търговията е намърилъ за умъстено да ни занимае съз този законопроектъ. Моля, законния проектъ да не мине сега по спешности и на второ четене, а да бжде изпратенъ въз комисията, където да можемъ да изслушаме г-на министъра, да се занимаемъ и съз повдигнатите отъ мене бележки и да вземемъ съответно решение.

Ще гласувамъ законопроекта, защото намирамъ, че той е навремененъ и много полезенъ. (Ръкоплъскания)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Георги Тодоровъ.

Георги Тодоровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Въпросътъ за рационализацията на производството не е новост, нито въз нашия живот, нито въз чуждите държави. Рационализацията е занимавала много автори. Рационализацията еднакво е интересувала не само книжовниците по въпроса за стопанското развитие на една страна, но сжщо така е занимавала и чистите практики, за да могатъ да допринесатъ за развитието на самото стопанство и особено за оразумяването, ако бихъ могълъ така да се изразя на български, на самия производственъ процесъ.

Г-да народни представители! Отъ теоретическа гледна точка, всички дефиниции, които сж дадени на рационализацията, въ сжщината, въ ядката на всички разисквания, които сж ставали по нея, се свеждатъ близко до самия преводъ на самата дума. Рационализацията най-добре е определена въ Германия, като институтъ за разумност и по-голъма целесъобразностъ въ стопанския животъ и въ производствения процесъ. И върно е, г-да народни представители, какво всъки държавникъ и всъки другъ, който се интересува за развитието на индустрията, търговията и промишлеността, а така сжщо и за земеделското производство, се вълнува не само като ентузиастъ, но още и като положителенъ ратникъ по въпроса за пълното рационализиране на тия сфери, за да може да се получи положителенъ и по-добъръ резултатъ.

Рационализацията, г-да народни представители, цели да постигне два резултата, и ако не постигне тия резултати, тя не може да оправдае своето съществуване. Рационализирането преследва да се получи по-евтинъ продуктъ, да се получи и по-добро производство. Онова, което преждеговорившите казаха изобщо за типизирането, стандартизирането, това сж само, ако бихъ могълъ да кажа, специални отдели въ тая дисциплина. Типизирането, само по себе си, наистина подпомага рационализацията. То е частъ отъ самото рационализиране на производството. Но все пакъ основната задача и предназначение на самото рационализиране на производството целятъ постигането, както казахъ, на тия две нйща: да се получи единъ продуктъ, който да бжде по-евтинъ и по-добъръ.

Мене книжовната страна на въпроса не ме интересува. И трбба да призная предъ васъ, че, четейки мотивите, азъ се въздъшевявамъ отъ това добро начало, което се внася у насъ, затова-защото то не е само подражание на едно дъло, дало добри резултати въ други страни, но Институтът за рационализация, безспорно, ще допринесе за развитието на нашето стопанство, за неговото оеднаквяване, за да може да бжде оразумено. Въ края на накрайщата ще може да се постигне и тая стопанска цел — да имаме по-добъръ продуктъ, еднакво въ земеделното, както и въ търговията, промишлеността и индустрията, а така сжщо да се стигне и до по-голъма евтиния.

Но, както ви казахъ, книжовниятъ въпросъ не ме занимава. Мене ме интересува да изтъкна, че научната работа и всички предприятия и изучвания, които ще бждатъ направени отъ Института за рационализация, ще допринесатъ твърде много за нашия народъ, заради туй защото, г-да народни представители, рационализацията особено много се спира върху оползотворяване на труда, на времето и на материалите, които се употребяватъ въ производствения процесъ. Вие вече се досъщате за какво ще ви говоря.

До денъ днешенъ, наистина, все пакъ, съз съществуващите правилници е направено много за типизирането и стандартизирането у насъ, особено въ областта на износната търговия, въ лицето на Експортния институтъ. Трбба да ви навея да дойде Експортниятъ институтъ и да отвори очите на много българи у насъ, за да разбератъ, че за да могатъ нашите произведения да намърятъ добъръ пласментъ на чуждите пазари, ще трбба да дадемъ нйщо доброкачествено, нйщо еднообразно по отно-

шение на цена, да му дадем опаковка, която да бъде естетична и която да отговаря на развития естетически вкус, който съществува вън от странство.

Г-да народни представители! Аз съмтам, обаче, че този институт ще допринесе особено много за развитието на вкусовата работа вън България. Не бива отсега нататък да гледаме на всички нѣща, които предстоят да бъдат направени от нашите производители, като на байгановщина. Ние не можем да останем със старите възгледи, съ старите начини, като членове на едно модерно общество, по отношение въпроса за времето и веществата, които се употребяват вън производствения процесъ.

Спирам се специално на времето. Институтът за рационализирането, г-да народни представители, ще трябва да издигне чувството вън всички българинѣ, че времето е от голяма стойност. И ако до ден днешен по-голямата част от всички наши съграждани мѣрят времето съ копрала, веднажъ завинаги, паралелно съ другите си задачи, институтът за рационализация ще трябва да поучи, ще трябва да напомня за популяризиране на тая мисъл — че времето е само по себе си една голяма ценност, че българинът, който иска да служи на напредъка, който се чувства малка частица от самия напредък, ще трябва да върви съ разумното и рационално разбиране и схващане, че времето е една стойност, че то трябва да се цени и пести еднакво — както от оня, който е зает вън производството, така и от оня, който служи на държавната и общинска администрация.

Г-да народни представители! Ние не можем да отправим упрек единствено само към нашия народ, който работи вън село и който мѣри времето съ копрала. Ако селянинът наистина мѣри времето съ копрала, не знам съ какво го мѣрят държавните чиновници, които се намират вън канцелариите, и съ какво мѣрят тѣ времето на всички онѣзи, които идват при тѣх, нуждитъ на които съ ги докарали при тѣх! Това е единъ общъ недостатък, еднакъвъ на градското и селско население; ние нѣмаме чувство за скъпоценност, за стойността на самото време — за собственото си време и за времето на другите. Мотивите и разпорежданията на чл. 4 от законопроекта го отбелязватъ.

Ще трябва наистина вън нашата страна да се направи всичко, за да бъде издигнато чувството за време и да се внесе разбирането вън всичките стопански организации, включително държавните и общинските организации, че времето е ценност и, следователно, да тръгнемъ къмъ рационализиране на единъ от най-важните елементи, нужденъ вън производствения процесъ.

Г-да народни представители! Същото може да се каже и по отношение на веществата. Институтът за рационализацията ще трябва също така много да издигне чувството за по-голяма пестеливост не само на времето, но и за по-голяма пестеливост на материалите. Идете вън която щете работилница, или си спомнете какво става, когато вие стоите на трапезата. Виждате, че у насъ нѣма развито чувство за цената на материалите, които природата ни дава богато и които трябва да пестимъ и използваме целесъобразно и разумно — еднакъвъ вън стопанството, както и вън нашия частенъ живот. Спомнете си, че, седейки на трапезата, вие безразлично си чистите вилци или лъжиците съ големия парчета хлѣбъ, безъ да мислите, че вън тѣхъ е концентриранъ трудъ, че вън тѣхъ има сръдства, че вън тѣхъ има сурови материали, които наистина ги дава земята, но които пакъ съ получени посредствомъ трудъ. Ние не мислимъ, че това съ ценности, които трябва да пазимъ.

Г-да народни представители! Азъ съмтамъ дори, че ако трябва нѣщо особено много да се каже и да се подчертае по отношение на законопроекта за рационализацията, ще трябва, вън връзка съ преживяваните събития и дни, да искаме, особено от военните сръди, на които се даватъ големи богатства и сръдства за постигане на големи национални задачи, както и всичките професионални организации, които работятъ за постигането пакъ на тая голяма народностна задача, да бъдатъ съ издигнато чувство за рационализация, еднакъвъ по отношение на времето, което ще употребятъ за постигането на целите си, така също и по отношение на веществата, които ще бъдатъ употребени от тѣхъ. Богата е службата на рационализацията вън военните сръди, особено при военно време, като днешното.

Г-да народни представители! Също така Институтът за рационализацията ще трябва да се спре и ще трябва особено да се занимае, както това е отведено вече вън неговата задача, съгласно разпореждането на втората алинея отъ чл. 4 на законопроекта, съ задачата да обединява и

съгласува всички почини и действия, които иматъ за целъ да се намали разпиляването на времето, на труда и на веществата. Нѣколко думи вън края ще кажа и по отношение на труда.

Не е особено ценно качество да се разправя, че ние българите сме трудолюбиви и много грижливи. Времето вече отдавна минаха, за да се дава особена ценност на това, че си можешъ да работишъ като магаре, като волъ, отъ ранна сутринъ до късна вечеръ. Модернизмът и рационализацията вън странство точно това целят: да не допускатъ отъ народностопанско гледище, всичките твои работни сили, безразлично къде ще бъдатъ тѣ — въ индустрията, въ търговията, промишлеността или земеделието — да се изчерпватъ до изтощаване на твоя организъмъ. Ще трябва рационализацията, безспорно, да намѣри съответни норми, за да научи тая, който влага трудъ, да се ползува отъ нормите на рационализацията за правилното използване на всичките живи сили у работещия, но и да оставатъ вън него още такива, които да могатъ да продължават неговото съществуване. Днесъ човѣкът не е само една машина. Азъ не сподѣлямъ онзи възгледъ, за който, макаръ и мимоходомъ, се говори вън мотивите — че първите резултати отъ проучванията надминали всѣкакви очаквания, че се предприели научни изследвания и изучавания на човѣка, като най-важенъ факторъ и органъ при извършването на работата.

Г-да народни представители! Това е така отъ икономическо гледище. Наистина човѣкът самъ представлява първата машина, и то най-добрата, която се оползотворява вън производството. Но не трябва да се забравя, че тая машина има чаркове, че тя не зависи изключително отъ насъ, че има вън човѣка освенъ това още единъ разуменъ елементъ, който чертае демаркационната линия между човѣка и животното, между човѣка и бездушната машина.

Следователно, човѣкът, колкото и често пъти неговата работоспособност да бъде мѣрена съ конски сили, не може да бъде приведенъ и туренъ вън знака на равенството съ самия конъ, съ работния добитъкъ.

Мисълта ми е, че когато дойде въпросътъ до труда, Институтът за рационализирането ще трябва да внесе типизиране вън своите норми, за да може да се постигне пълно рационализиране на труда. Рационализирането на труда не ще каже, че той трябва да бъде типизиранъ, еднакъвъ. Това е невъзможно, това е абсолютно изключено, защото човѣкът самъ по себе си представлява отделна и самостоятелна личност. Човѣшките индивиди не се поддаватъ на подобно типизиране.

Моята мисъл е, че онова, което институтът за рационализирането ще трябва да направи по отношение на човѣка — който наистина е важенъ източникъ на енергия, единъ отъ най-важните фактори при извършването на работата — е, да установи, че той трябва да работи, но че той вън никой случай не трябва да отиде до единъ изтощителенъ трудъ, че той трябва да си запазва силите, за да бъде планомерно, постоянно и по-дълготрайно използванъ като създателъ на блага.

Г-да народни представители! При разглеждането на законопроекта за Института за рационализацията се слага единъ въпросъ. Той не е чисто теоретически. Върху този въпросъ би могло при други случаи да се говори твърде много. Все пакъ, обаче, ние трябва да бъдемъ сега наясно върху него.

Слага се отъ икономическа и стопанска гледна точка следниятъ въпросъ: при прокарването на Института за рационализацията, за да се получи единъ продукт, който да бъде многоброенъ, доброкачественъ и по-евтинъ, нѣма ли същевременно съ това да се увеличи безработицата? Сметате ли, че наистина нѣма да дойде антиподътъ на рационализацията — безработицата, която да компрометира тая институтъ и цѣлия стопански апаратъ вън нашия живот?

Г-да народни представители! Вие си спомняте големите спорове, които съществуваша тукъ на тая мѣсто специално по тютюновото производство — за манипулирането на тютюните, за обикновената ръчна манипулация и за тонгата. Онова типизиране, което се прокарва съ самите тонги, и онай борба, която се изнесе отъ работничеството срещу тонгите, бѣше сведена все пакъ вън последния моментъ точно на тая база: дали това типизиране и работене при манипулирането на тютюна нѣма да докара безработица и дали тонгата сама по себе си не представлява първопричина за съществуването на безработицата.

Дълга като преждеговоривши и азъ съ нѣколко думи да отговоря, защото времето не позволява да се впускамъ вън тия книжни спорове, че безработицата има своите

по-особени и по-дълбоки стопански причини и че рационализирането само по себе си не служи като причина за довеждането на по-голяма безработица, а, по моего разбиране — може би нѣкои да го смѣтатъ като парадоксъ — рационализираното производство и рационализирането на стопанството служатъ точно въ полза на самитѣ безработни, затуй защото, колкото повече производството се типизира и увеличава въ своитѣ размѣри, колкото има възможностъ по-евтино да бѣде пласиранъ самиятъ продуктъ, толкова все повече и повече се дава възможностъ за по-голямо и по-обширно производство, което ще ангажира работническото, но ще го ангажира не съ единъ голѣмъ и изтощителенъ трудъ. Като се вземе предвидъ, че рационализацията ще преследва това важно обстоятелство — да не допуска изтощителния трудъ — ще трѣбва да заключимъ, че Институтътъ за рационализация и рационализирането на самото производство въ нѣкой случай нѣма да бѣдатъ причина за засилване на безработицата.

Г-да народни представители! Тоя законопроектъ представлява интересъ изключително само съ своитѣ постановления въ членове 1, 4, 12 и 13. Позволете само съ нѣколко думи да се спра върху тѣхъ. Законопроектътъ ще отиде въ комисията. Трѣбва да се иматъ предвидъ тамъ малкитѣ поправки, които трѣбва да бѣдатъ направени.

Не е достатъчно само това, дето е казано въ законопроекта, че този институтъ ще бѣде юридическо лице. Наредъ съ това, г-да народни представители, ще бѣде посочено и отбелязано недвусмислено, дали това юридическо лице ще бѣде частноправно или публичноправно. Спорътъ е много голѣмъ, заради туй защото се отнася за неговото съществуване. По-нататъкъ ще трѣбва да бѣдатъ отредени и съответнитѣ норми за регулирането на неговото съществуване и на неговото проявление.

Г-да народни представители! Въпросътъ е много важенъ. Тоя Институтъ за рационализация ще трѣбва да функционира и съществува като юридическо лице отъ публичноправенъ характеръ. Това е особено нужно, г-да народни представители, защото тогава нѣма да бѣдатъ приспособявани нарежданията на закона за юридическитѣ лица, тогава всички постановления, които съществуватъ въ закона за юридическитѣ лица, не ще бѣдатъ приспособявани по отношение на този институтъ, и, следователно той ще бѣде спасенъ отъ всички изненади, които могатъ да дойдатъ при прилагането на закона за юридическитѣ лица.

Азъ, обаче, се задоволявамъ да изтъкна, като чета разпоредженията на членове 1, 6 и 7 отъ третирания законопроектъ, че законопроектътъ иска да проведе схващането, че тоя Институтъ за рационализация ще бѣде третиранъ не като обикновено частноправно юридическо лице, а тъкмо като такова отъ публичноправенъ редъ.

Г-да народни представители! И азъ като преждоговорившия трѣбва да призная, че има една непълнота, еднакви въ мотивировката, както и въ редакцията на чл. 13. Установениятъ Институтъ за рационализация взема всичкитѣ активности и пасиви на досегашната Българска общонародна економична организация на труда и българския Институтъ за норми. Така се казва въ този членъ. Азъ съмъ направилъ своитѣ бележки и смѣтамъ, че тѣ трѣбва да бѣдатъ обсъдени въ комисията и при второто гледане на законопроекта. Най-малко въ мотивитѣ трѣбваше съответниятъ вносителъ да ни посочи какви сѫ активитѣ и пасивитѣ на тия два института, които се вливатъ и отиватъ въ утробата на образувания Институтъ за рационализация. Не искамъ да кажа, че предназначението на този Институтъ за рационализация е било само да се поематъ активитѣ и пасивитѣ на тия две организации. Все пакъ, понеже вършимъ една законодателна работа, винаги въ мотивитѣ трѣбва да се даватъ стриктни и точни указания, за да бѣде почитемото народно представителство добре осѣтлено, да знае това, което то ще установи и което ще приеме, за да не би още въ първитѣ дни на установяването на Института за рационализация да влѣзе въ утробата му нѣкоя порочностъ, която да компрометира по-нататъкъ неговото развитие и неговото съществуване.

Че ще се взематъ активитѣ, това е вече разбрано. Но активитѣ и пасивитѣ на досега съществуващитѣ организации могатъ да бѣдатъ въ по-интересно състояние и затова трѣбваше най-малко въ мотивитѣ да се дадатъ съответнитѣ указания, какво е паричното и материално състояние, т. е. какви сѫ пасивитѣ на споменатитѣ организации, за да можемъ да си направимъ смѣтка, дали и всички онѣзи сѣдства, които предвижда почитаемиотъ вносителъ

на законопроекта за въ бѣдеще като помощъ на Института за рационализация, ще бѣдатъ достатъчни за неговото развитие и за достигане на неговитѣ цели.

Г-да народни представители! Отъ юридическо гледище сѣщо така представлява особенъ интересъ разпореджението на чл. 12. Тамъ се казва: (Чете) „Изработенитѣ норми, правилници, препорѣки и др. отъ института влизатъ въ сила и се прилагатъ следъ надлежното имъ узаконяване отъ съответнитѣ министерства“.

Азъ не искамъ да разбирамъ, че тукъ ще се законодателствува по особенъ начинъ. Азъ не искамъ да ви сезирамъ съ еретичната мисль, която се подхвърляше между банкитѣ, че съ това разпореджане на чл. 12 ще се дойде до едно степенно законодателствуване, въ такъвъ смисль, че ние даваме една делегация на съответнитѣ ръководители на министерства, нормитѣ, които ще бѣдатъ изработени отъ речения Институтъ за рационализация, да бѣдатъ провеждани само следъ утвърждаването имъ отъ съответнитѣ министри. Ако вземамъ думата предъ васъ точно по тая редакция, така както е дадена, то е за да се противопоставя на тия шушукания и да кажа, че наистина нѣма мѣсто подобно отношение къмъ тая мисль, която е изразена въ разпореджението на чл. 12. Би било погрѣшно, ако се смѣта, че става дума за нѣкакви законодателни норми. Грѣшката и недоразумението дохождатъ отъ тамъ, че може би не се познава въпросътъ отъ онѣзи, които казватъ, че ще има едно особено степенно законодателствуване, затуй защото се употребява понятието „норми“. И понеже въ правото се смѣта, че единствено законодателното тѣло е, което може да изработва норми, то може да се мисли, че това отнема нѣщо отъ предназначението на народното представителство. Изработването на нормитѣ, г-да народни представители, и до денъ днешенъ се практикуваше пакъ така по съществуващитѣ правилници и закони еднакво по организирането на експортната търговия отъ Експортния институтъ, както и съответнитѣ дирекции, които обзавеждаха търговията и индустрията.

Г-да народни представители! Може би само заради туй, защото става приповторение на понятието „норми“, се дохожда до тия недоразумения. При едно малко прередактиране и пояснение на понятието, че изработенитѣ норми, правилници, препорѣки и т. н. влизатъ въ законна сила следъ утвърждението имъ отъ министъра, може би ще се получи уяснение за избѣгване на недоразуменията. Но това е въпросъ само на редактиране. Остава само да се разбере едно: че тия норми, за които тукъ се говори, сѫ тѣ нареченитѣ систематизирания на проучванията на всичко онова, което трѣбва да бѣде поддържано отъ хората, които участвуватъ въ производствения процесъ, а именно: какъ трѣбва да бѣде третиранъ трудътъ, колко и какви разнообразни вещества и въ каквъ съотношение тѣ трѣбва да съществуватъ, когато нѣколко такива вещества сѫ необходимо нуждни за постигане на производствения продуктъ.

Тия разпореджания, тия норми, г-да народни представители, за които се говори въ чл. 12 отъ законопроекта, сѫ една ефикасна и бърза борба срещу ерзацитѣ и срещу възможнитѣ симуляции, които ставатъ въ стопанството. Разпореджането, че тѣ влизатъ въ сила веднага следъ утвърждаването имъ отъ съответния министъръ, има своето гѣио и своята целесъобразностъ, затуй защото, когато се дойде изобщо до борба срещу ерзацитѣ и срещу всички онѣзи симуляции, които ставатъ въ производствения процесъ отъ заинтересуванитѣ производители, трѣбва да се действа бързо, трѣбва наистина тѣ да влизатъ въ законна сила и веднага да бѣдатъ приспособявани съ всичкитѣ наказателни разпореджания, които ще бѣдатъ препорѣжани отъ Института за рационализация, следъ утвърждаването имъ отъ съответния министъръ. Институтътъ разбирамъ, че ще приготвяла норми отъ стопанско естество.

Г-да народни представители! Законопроектътъ е една голѣма крачка въ нашия стопански животъ. Законопроектътъ така, както се дава, въпрѣки нѣколкото редакционни поправки, които следва тукъ-тамъ да бѣдатъ направени, допринася твърде много и отговаря на една голѣма нужда. Нашиятъ народъ върви все по-напредъ, нашиятъ производител е вече издигнатъ. Веществата, които се употребяватъ въ стопанския процесъ, сѫ подобрени. Мнозина вече разбиратъ, че времето е голѣма ценностъ, че то трѣбва да бѣде пазено и че не трѣбва да бѣде разпилявано, защото е едно голѣмо и готово национално богатство. Въ този духъ за запазване на времето, за неразпиляване на времето и материалитѣ ще се постигне и още много повече съ всичко онова, което ще допринесе съ своитѣ

проучвания Институтът за рационализация. Едно само трябва да пожелаем: не само книжовност, но и практически елемент трябва да се внесе. Мене ми се струва, че трябва да дойде ашиладисването: наред с компетентните лица от книжовно и теоретическо гледище, ще трябва въ института да влезат и съответните практики, които могат да бъдат особено полезни въ типизирането и въ стандартизирането. (Нъкои народни представители ръкоплъскаха)

Председателстващъ Никола Захариевъ: Има думата народният представител г-нъ д-ръ Божко Ковачевски.

Д-ръ Божко Ковачевски: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Въ духа и темпа на днешното заседание ще се постарая да бъда извънредно кратък въ моето изложение.

Основно начало на всяка стопанска дейностъ е: възможно максимален резултатъ при възможно минимална цена на производството. Това основно начало е било ръководно при създаването на институти, подобни на тоя, който се предлага днесъ — Институтът за рационализация — които сж били създадени въ 28 държави.

Законопроектътъ за Института за рационализация иде да узакони всъщностъ дейността на два съществуващи органа, които сж създадени по частна инициатива. Въ 1929 г. се създаде Българската общонародна научна организация на труда — БОНОТ. Тя има задача да съдействува за повдигане на народното благосъстояние чрезъ научна организация на труда въ страната. Тя, обаче, само бразди, само популяризира тия идеи. А едва въ 1938 г. се създаде Норменият институтъ, който мина къмъ практическа дейностъ, който създаде вече и отделни норми. Българскиятъ Институтъ за норми е издалъ досега 29 норми, които засягатъ формата на хартията, математическиятъ знаци, консервите отъ зеленчуци и плодове, една народна кола и по-нататък — уреждането на редица математически понятия изъ областта на механическата индустрия. Като се говори за частната инициатива, трябва да се подчертае, че преди нея различните ръководители на министерствата и съответните дирекции иматъ голъми дѣла въ тая областъ, не сж я забравили и сж се постарали да създадатъ нѣщо.

Много набързо трябва да кажа, че членове 46 и 47 отъ закона за индустрията уреждатъ тая материя и предвиждатъ редица комисии и начини, по които ще се създава една норма. Обаче, както и самиятъ ръководител на отдела за индустрията въ една своя статия признава, тѣ, поради голъмата практическа дейностъ, която има да извършва министерството въ момента, не сж имали възможностъ да създадатъ такива норми, каквито сж предписани отъ тоя законъ. Единствената норма била създадена презъ м. априлъ 1937 г. за киркитъ и лопатитъ.

Въ Министерството на търговията, промишлеността и труда, и по-специално въ отдела за износа, се обръща по-голъмо внимание на този въпросъ, защото тамъ се преследватъ и много по-важни цели. Откакъ се усили износьтъ на зеленчуците и плодети, откакъ се усили въобще износьтъ, нашето стопанство трябва да нагоди всичките тия продукти, които се изнасятъ, къмъ нуждите, къмъ тия качества, които се търсятъ по чуждестранните пазари. И ето, първоначално министерството, а по-късно Експортниятъ институтъ създаватъ редица правилници, които засягатъ качества и норми, които трябва да се спазватъ при износа — на яйцата презъ 1936 г., на свинската масъ презъ 1936 г., на млъчнитъ продукти презъ 1936 г., на закланитъ птици, на червения пиперъ, на бъденитъ домати и т. н. Резултатътъ отъ тая дейностъ е, че извънредно бързо нашитъ продукти на земеделското стопанство можаха да завоюватъ добри пазари, бѣха конкурентноспособни, можаха да си установятъ стабилни цени и имаха маса пласментъ. Въ това отношение сегашната Дирекция за външната търговия следи чуждитъ пазари и издава своитъ норми въ формата на редица правилници, за да се нагодятъ тия продукти къмъ изискванията на чуждитъ пазари.

Когато говоримъ за Института за рационализация, ще трябва да подчертаемъ, че неговата дейностъ е извънредно широка, но и задачата на бъдещето ръководство на института е именно, да подбере ония области, които иматъ по-прѣка връзка съ българското стопанство, да насочи своето внимание натамъ, за да могатъ да се създадатъ норми, които ще бъдатъ отъ практическо значение и които ще дадатъ бързи резултати за българското стопанство.

Моята мисль е, че първата задача на тоя институтъ трябва да бъде насочена къмъ едно рационализиране на земеделнето, което да засегне сръдствата, производството, инвентара, постройките и т. н. Следъ това ще трябва да се засегнатъ произведенята на земеделското стопанство отъ растителенъ и животински произходъ. И най-после ще трябва да се премине къмъ земеделската индустрия.

Трѣбва да подчертая, че благодарение на едно стандартизиране, на едно типизиране на производството, нъкои северни страни, каквито сж Холандия и Дания, сж могли да постигнатъ извънредно голъми резултати, като сж изнасяли на чуждитъ пазари стандартизирано точно определено производство.

Друга областъ, на която институтътъ ще трябва да обърне специално внимание, е областта на администрацията. Спомнямъ си отъ времето, когато бѣхъ чиновникъ въ едно министерство, какъ съмъ се учудвалъ, че нъкои лица отъ учрежденията трябва да пишатъ черновици, които се предаваха на писарки, и следъ това се връщаше написаното, за да се правятъ провѣрки и т. н. По всичко това въ тая областъ ще трябва да се мине къмъ рационализация, като се въведе стенография, машинописъ и т. н.

Но не е само това. Въ областта на администрацията ще трябва да се направятъ сериозни проучвания, каквито сж били направени и въ Германия, където имаше специаленъ комисаръ за икономитъ, каквито проучвания сж били правени и въ Унгария, където имаше специаленъ комисаръ за рационализация на администрацията. Ще трябва, казвамъ, да се направятъ сериозни проучвания съ целъ да се постигнатъ най-голъми икономии при администрирането.

Колко е необходимо да се въведе рационализация въ производството, достатъчно е да се посочи на това, че отделни стопански деятели сж прибѣгвали къмъ нея. Така, напримеръ, книжаритъ презъ 1935 г. сами сж поискали отъ Министерството на търговията да въведе типизация въ производството на тетрадки, съ което се прави голъма икономия и се добива поевтиняване отъ 25%. Въобще областта на дейностъ на института е извънредно голъма.

Две думи ще кажа сега по самия законопроектъ.

Необходимо е, безспорно, да се дадатъ сръдства, за да може този институтъ да живѣе. Необходимо е въ него да се привлъкатъ всички компетентни лица, да се заематъ отделитъ отъ специалисти, за да можемъ да имаме добъръ резултатъ. Нека се помисли въ комисията, дали името не би могло да се измѣни, да се побългари, като се даде на това понятие друго наименование, като се наименува по такъвъ начинъ, че веднага да дава указания за целитъ, които се преследватъ.

Необходимо е сръдствата, които ще се дадатъ на института, да се използватъ само за дѣлова работа. Нека не подражаваме онова, което се върши другаде. Напримеръ, германскиятъ институтъ за норми разполага съ неограничени сръдства и върши много широка работа. Безспорно, той ще има отражение върху нашия институтъ, но нека се внимава да не се копиратъ направо нормитъ, а да се съобразяватъ съ специалнитъ български условия.

Азъ смѣтамъ, че въ комисията ще можемъ да допълнимъ законопроекта и че той, следъ като бъде гласуванъ отъ Народното събрание, ще допринесе голъма полза за народното стопанство. Съ това съзнание и азъ ще гласувамъ законопроекта.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Които г-да народни представители приематъ на първо четене законопроекта за Института за рационализация, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Г-да народни представители! Моля да се съгласите да пристѣпимъ къмъ разглеждане на точка шестнадесета отъ дневния редъ. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ точка шестнадесета отъ дневния редъ:

Първо четене на законопроекта за Общия съюзъ на запасното-войнско.

Моля да се съгласите да бъдатъ прочетени само мотивитъ, като се смѣта прочетенъ законопроектътъ.

Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г-на докладчика да прочете мотивитъ.

Докладчикъ д-ръ Изанъ Вазовъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за Общия съюзъ на запасното войнство.

Г-да народни представители! Една отъ най-сигурнитъ опори на държавата ни въ миръ и въ бранъ е било запасното войнство. Особенитъ времена, въ които живѣемъ, налагатъ да заздравимъ тази опора колкото се може повече. Налага се да се обединятъ всички отдѣлни организации на запаснитъ воини въ единъ Общъ съюзъ на запасното войнство, да се постави този съюзъ подъ върховния контролъ и ръководство на Министерството на войната и да се активизира неговата дейностъ.

По този начинъ ще се създадатъ най-благоприятни условия за близко сътрудничество между войската и запасното войнство, ще се поддържа у последното бойната подготовка, бодритъ духъ и готовността за всеотдайна служба на Царя и Родината; така ще се създаде едно благоприятно срѣдище за култивиране всрѣдъ народа и младежта на военнитъ добродетели, бойнитъ традиции и безграничната любовъ къмъ Върховния вождъ и майката-Родина.

Съ огледъ заздравяването на тази организация, необходимо е още да се нареди въ известни законоположения, щото:

1. Да се премахнатъ известни неправди, като тази — служилитъ въ войската да иматъ едно по-неблагоприятно положение въ службата си по отношение на неслужилитъ.

2. Заболѣлитъ при носене на службата да могатъ да се лѣкуватъ безплатно или съ известни облекчения.

3. Да се направятъ известни облекчения при пътуването на награденитъ съ ордена за храбростъ и знака му и други бойци, за да имъ се даде възможностъ да окажатъ по-лесно и по-ефикасно своето благотворно влияние всрѣдъ народа.

Всички тѣзи въпроси сж уредени въ предлагания законъ за общия съюзъ на запасното войнство, който, моля, да бжде разгледанъ и приетъ отъ почитаемото народно представителство.

Гр. София, 29 мартъ 1941 г.

Министъръ на войната: **Генералъ-лейтенантъ Т. Даскаловъ**“

(Ето текстътъ на законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за Общия съюзъ на запасното войнство.

Чл. 1. Общиятъ съюзъ на запасното войнство се образува отъ:

- а) Съюза на запаснитъ офицери;
- б) Съюза на запаснитъ подофицери;
- в) Обществото на кавалеритъ на ордена за храбростъ и знака му въ България;
- г) Съюза на бойцитъ отъ фронта, и
- д) Съюза на младитъ бойци доброволци въ България.

Той е родолюбива организация и юридическа личностъ, съ седалище въ гр. София.

Цель.

Чл. 2. Целта на Общия съюзъ на запасното войнство е:

- а) да създаде благоприятни условия за най-близко сътрудничество съ войската, съ която той е неразривно свързанъ;
- б) да поддържа всрѣдъ българското запасно войнство единство, дисциплина, другарство и готовностъ за всеотдайна служба на Царя и Родината;
- в) да поддържа военната подготовка на запаснитъ воини и да съдействува за предказармената подготовка на младежта;
- г) да съдействува за култивирането на граждански и военни добродетели всрѣдъ народа. За поддържането на бойния му духъ, вѣрата му въ свѣлитъ бждинни на Родината и безграничната му любовъ къмъ Царя и Родината;
- д) да направи своитъ членове примѣръ на родолюбив, дисциплина, безвъзмездно служене на Родината и надеждна опора на държавата, и
- е) да създаде условия за взаимнопомагането между членоветъ му.

Срѣдства.

Чл. 3. Срѣдствата на Общия съюзъ на запасното войнство се събиратъ отъ:

- а) ежегоднитъ вноски на отдѣлнитъ съюзи, опредѣлени отъ върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство;
- б) помощи и дарения;
- в) приходи отъ брошури, вестници, беседи, вечеринки, концерти, забави и др., и
- г) лихва отъ капитала.

Срѣдствата се разходватъ споредъ нуждитъ на Общия съюзъ, по нареждане на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Чл. 4. При Общия съюзъ на запасното войнство могатъ да съществуватъ отдѣлни фондове, управлявани по правилници, одобрени отъ министъра на войната, по представление отъ върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Членуване.

Чл. 5. Въ Общия съюзъ на запасното войнство членуватъ задължително съюзитъ, изброени въ чл. 1 на този законъ.

Други организации съ подобни цели и съставъ не се разрешаватъ.

Смѣстувашитъ такива се разтурятъ.

Оставатъ да съществуватъ вънъ отъ Общия съюзъ на запасното войнство следнитъ съюзи, дружества и организации:

- а) Общиятъ съюзъ на пострадалитъ отъ войнитъ;
- б) Съюзътъ на Македоноодринското опълченско дружество;
- в) Поборническото опълченско дружество „Шипка“;
- г) Доброволческата организация „Сливница“;
- д) Дружеството на спасителитъ на бойнитъ знамена и
- е) Съюзътъ на рускитъ ветерани отъ освободителната война.

Чл. 6. Не могатъ да бждатъ членове на никой съюзъ отъ Общия съюзъ на запасното войнство лица:

- а) лишени отъ граждански и политически права;
- б) намиращи се подъ запрещение;
- в) осжждени за: лъжовна клетва, лъжесвидетелствуване, измама, кражба, злоупотреби на довѣрие, умислено банкрутство, престѣпления по служба и по адвокатско звание, подправка на документи или държавни ценности и знаци, и
- г) осжждени по закона за защита на държавата и закона за запазване моралната и материална сили на войската, макаръ и амнистирани.

Управление.

Чл. 7. Управителнитъ тѣла на Общия съюзъ на запасното войнство сж:

- а) върховниятъ съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство — единъ за съюза;
- б) дивизионнитъ съвети на Общия съюзъ на запасното войнство — по единъ за всѣка дивизионна областъ, и
- в) мѣстнитъ съвети на Общия съюзъ на запасното войнство — по единъ за всѣко населено мѣсто.

Вжтрешниятъ редъ и дейността на които управителни тѣла, както и длжноститъ и правата на лицата отъ състава имъ, се опредѣля въ правилникъ, изработенъ отъ върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство и утвърденъ отъ министъра на войната.

Чл. 8. Върховниятъ съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство се състои отъ 15 души, живущи въ София, по 3 души отъ всѣки съюзъ, представени всѣка година къмъ 1 юлий отъ централнитъ управления на отдѣлнитъ съюзи и утвърдени отъ министъра на войната.

Измежду тѣхъ министърътъ на войната избира 5 души — по единъ отъ всѣки съюзъ — за постоянно присѣствие на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Единъ отъ членоветъ на постоянното присѣствие министърътъ на войната избира и представлява за назначаване съ указъ за председателъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Председателътъ на Общия съюзъ на запасното войнство е смѣстременно и председателъ на постоянното присѣствие на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство и на самия съветъ.

Чл. 9. Дивизионнитъ съвети на Общия съюзъ на запасното войнство се състоятъ отъ 10 души, живущи въ мѣстопребиваването на дивизионния началникъ, по двама

души отъ всѣко дружество на обединенитѣ съюзи, представени всѣка година къмъ 1 юлий отъ върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство и утвърдени отъ началника на дивизионната област.

Измежду тѣхъ началникътъ на дивизионната област избира 5 души — по единъ отъ всѣко дружество — за постоянно присъствие на дивизионния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Единъ отъ членоветъ на постоянното присъствие на малникътъ на дивизионната област назначава за председател на дивизионния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Председателътъ на дивизионния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство е същевременно и председател на постоянното му присъствие.

Чл. 10. Мѣстнитѣ съвети на Общия съюзъ на запасното войнство се състоятъ отъ 5 души, живущи въ населеното мѣсто — по единъ отъ всѣко дружество на обединенитѣ съюзи — представени всѣка година къмъ 1 юлий отъ дивизионния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство и утвърдени отъ командира на съответния полкъ, въ окръжieto на който се намира населеното мѣсто.

Измежду тѣхъ командирътъ на полка определя единъ за председател на мѣстния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство.

Мѣстниятъ съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство, намиращъ се въ мѣстопребиваването на командира на полка, се счита и за полково-окръженъ съветъ.

Чл. 11. Надзорътъ върху дейността на Общия съюзъ на запасното войнство принадлежи на министъра на войната, упражняванъ чрезъ председателя на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство, началникътъ на дивизионните области и командиритѣ на полковетъ.

Чл. 12. На министъра на войната се представляватъ за сведение всички решения на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство. Той:

а) утвърждава плана за дейността на Общия съюзъ на запасното войнство и

б) спира изпълнението на решенията на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство въ всички случаи, когато противоречатъ на постановленията на този и другитѣ закони.

Чл. 13. Решенията на министъра на войната по прилагането на чл. 12 отъ този законъ се изпълняватъ незабавно и не подлежатъ на обжалване.

Задължения и права.

Чл. 14. Всички членове на Общия съюзъ на запасното войнство сѣ длъжни съзнателно да изпълняватъ нарежданията на върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство и доброволно да понасятъ ограниченията и задълженията, които имъ се налагатъ отъ членуването имъ въ обединенитѣ съюзи и чрезъ тѣхъ въ Общия съюзъ на запасното войнство.

Чл. 15. Членоветъ на Общия съюзъ на запасното войнство иматъ право да носятъ установеното формено облекло и отличителнитѣ значки на общия съюзъ и съответнитѣ съюзи, ползуватъ се съ всестранното покровителство на общия съюзъ и съ всички облаги и предпочитания, които се даватъ по този законъ на редовнитѣ членове.

Чл. 16. Редовнитѣ, споредъ кой да е съюзенъ уставъ, организирани членове отъ Общия съюзъ на запасното войнство се ползуватъ съ следнитѣ облаги и предпочитания:

I. Участникитѣ въ войнитѣ.

A. Кавалери на „военния орденъ за храбростъ“ и знака му.

а. Кавалеритѣ на „военния орденъ за храбростъ“ и знака му се ползуватъ съ почитъ и признателностъ на всички държавни, общински и обществени мѣста и лица, изразени чрезъ военни, граждански почести, съгласно правилника, изработенъ отъ Министерството на войната, и чрезъ съдействие, улесняване и бързина при разглеждане на законни искания за услуги.

б. Офицеритѣ (и докато сѣ живи), наградени съ „военния орденъ за храбростъ“, пѣтуватъ по линиитѣ на българскитѣ държавни желѣзници и кораби, както следва:

Наградени съ „военния орденъ за храбростъ“ II ст. и III ст. — I класа, както и офицеритѣ, произведени презъ време на война, по решение на орденския съветъ въ по-

горенъ чинъ за „особени бойни подвизи“ — съгласно чл. 12 отъ закона за военнитѣ лица, както и тѣзи, които иматъ четири и повече награди отъ „военния орденъ за храбростъ“ и знака му — съ безплатни карти въ I класа

Забележка. За онѣзи отъ тѣхъ, които пѣтуватъ да взематъ участие въ народни и военни празненства и поради старостъ и физически недѣжъ не могатъ да пѣтуватъ сами, разрешава се безплатно пѣтуване и на единъ придружачъ, за коя целъ началникътъ на съответната желѣзнопѣтна гара му издава безплатно бланковъ билетъ по писмено поискване отъ началника на съответния гарнизонъ.

Наградени съ „военния орденъ за храбростъ“ останалитѣ степени, както и съ знака на ордена — съ 33% намаление отъ тарифитѣ, които сѣ въ сила въ деня на пѣтуването, безразлично въ коя класа ще пѣтуватъ.

в. Подофицеритѣ и войницитѣ (и докато сѣ живи), наградени съ знака на „военния орденъ за храбростъ“, пѣтуватъ по линиитѣ на българскитѣ държавни желѣзници и кораби, както следва:

Тѣзи, които иматъ четири и повече награди отъ знака на „военния орденъ за храбростъ“, безразлично отъ кои степени сѣ, съ безплатна карта въ III класа.

Наградени съ I степенъ знака на ордена съ 50% намаление, а останалитѣ — съ 33% намаление отъ тарифитѣ, които сѣ въ сила въ деня на пѣтуването, въ III или II класа.

г. Наградени съ „военния орденъ за храбростъ“ и знака му офицери, подофицери и войници се ползуватъ:

Съ безплатна медицинска помощъ въ държавнитѣ и общинскитѣ болници, санаториуми и минерални бани и съ 50% намаление отъ тарифитѣ, които сѣ въ сила въ деня на пѣтуването при превозване заболѣлитѣ по българскитѣ държавни желѣзници или кораби.

Децата имъ плащатъ 50% по-малко отъ учебнитѣ и другитѣ такси въ всички учебни заведения въ царството и се предпочитатъ при следването имъ, при еднакъвъ успѣхъ. При повторенѣ на учебната година плащатъ пълна такса.

д. Предпочитатъ се при назначаване на служба, при еднакъвъ цензъ, въ държавни, общински и автономни учреждения и въ частни предприятия.

Службитѣ въ всички министерства, дирекции, автономни и частни учреждения и предприятия се заематъ по следния редъ на предпочитане:

пострадалитѣ отъ войнитѣ;

кавалеритѣ на ордена за храбростъ и знака му;

участникитѣ въ войнитѣ на фронта;

участникитѣ въ войнитѣ въ тила;

служилитѣ войници, неучаствуваели въ войнитѣ;

служилитѣ трудови войници.

Забележка I. Участникъ въ войнитѣ на фронта сѣ всички военнослужащи, взели участие въ действията съ частъ, намираща се въ оперативната зона, определена съ заповѣдъ по действащата армия.

Забележка II. Български поданици, които не сѣ служили лично въ военнитѣ сили, ако сѣ намѣрени годни за това (чл. 37, буква „а“, отъ закона за военнитѣ сили) не могатъ да бѣдатъ назначавани на определени съ постановление на Министерския съветъ държавни и други служби.

е. Оземляватъ се безимотнитѣ бедни съ земи отъ поземления фондъ на трудовитѣ земеделски стопанства, като имъ се дава предимство предъ лицата, изброени въ чл. 1, „А“, отъ закона за трудовитѣ земеделски стопанства и комасация.

ж. За да се ползуватъ отъ правата, изброени въ букви „а“ и „б“ и алинея първа на буква „г“, наградени съ ордена за храбростъ и знака му сѣ длъжни, освенъ личната карта, да носятъ съ себе си и самия орденъ (или неговия миниатюръ) презъ време на пѣтуването си.

Б. Участници въ войнитѣ на фронта.

а. Ненаградени съ „военния орденъ за храбростъ“ и знака му могатъ да пѣтуватъ три пѣти въ годината по линиитѣ на българскитѣ държавни желѣзници или кораби съ 33% намаление отъ тарифитѣ, които сѣ въ сила въ деня на пѣтуването, безразлично въ коя класа пѣтуватъ.

Тия пѣтувания се отбелязватъ при издаване билета въ личната карта, издадена съгласно чл. 18.

б. При назначаването имъ на служба и при оземляване, при равни условия, се предпочитатъ.

в. Лѣкуватъ се и се кѣпятъ — беднитѣ бесплатно, а останалитѣ съ 50% намаление въ държавни и общински болници, санаториуми, диспансери, бани и пр. въ сезонъ, опредѣленъ отъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве.

Нуждата отъ лѣкуване и бани се установява отъ лѣкаритѣ на държавна и общинска служба бесплатно.

Пѣтуването до банитѣ и назадъ по линиитѣ на българскитѣ държавни желѣзници или кораби въ връзка съ лѣкуването става съ 50% намаление отъ тарифитѣ, които сѫ въ сила въ деня на пѣтуването, безразлично въ коя класа се пѣтува.

г. Плащатъ за себе си и депата си 30% по-малко отъ учебнитѣ и други такси въ всички учебни заведения въ царството.

При повтаряне на учебната година плащатъ пълна такса.

В. Други участници въ войнитѣ.

а. Могатъ да бѣдатъ оставяни на служба, следъ изтичане предѣлната възраст 60 години (чл. 15, буква „в“, отъ закона за държавнитѣ служители), ако това е необходимо за доизслужване за пенсия съ толкова дни, колкото участникътъ въ войнитѣ е изслужилъ презъ войнитѣ.

б. При назначаване на служба и при оземляване, при равни условия, се предпочитатъ следъ участницитѣ въ войнитѣ на фронта.

II. Неучастници въ войнитѣ.

а. Лѣкуватъ се и се кѣпятъ, ако сѫ заболѣли на служба — беднитѣ бесплатно, а останалитѣ съ 50% намаление въ държавнитѣ и общински болници, санаториуми, диспансери, бани и пр. въ сезонъ, опредѣленъ отъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве.

Нуждата отъ лѣкуване и бани се установява отъ лѣкаритѣ на държавна и общинска служба бесплатно.

Пѣтуването до банитѣ и назадъ по линиитѣ на българскитѣ държавни желѣзници или кораби въ връзка съ лѣкуването става съ 33% намаление отъ тарифитѣ, които сѫ въ сила въ деня на пѣтуването, безразлично въ коя класа се пѣтува.

б. При назначаване на служба, при равни условия, се предпочитатъ следъ участницитѣ въ войнитѣ.

в. Въ ведомства, гдето има страшиство въ службата, времето, изслужено въ военнитѣ сили, имъ се зачита при опредѣляне на старшинството.

Чл. 17. Съ изброенитѣ въ този законъ облаги и предпочитания, се ползуватъ, при условията за членоветѣ отъ Общия съюзъ на запасното войнство — и членоветѣ на останалитѣ да сѫществуватъ, съгласно чл. 5, вънъ отъ Общия съюзъ на запасното войнство — съюзи, дружества и организации, безъ да бѣдатъ задължително членове на който и да е отъ обединенитѣ съюзи.

Чл. 18. Качеството на кавалеръ на „военния орденъ за храбростъ“ и знака му, на участникъ въ войнитѣ на фронта, на участникъ въ войнитѣ или на неучастникъ въ войнитѣ, се установява съ лична карта по образецъ, установенъ отъ Министерството на войната и издадена отъ Министерството на войната за офицеритѣ и отъ войсковитѣ части и ликвидационни щабове за подофицеритѣ и войницитѣ, срещу удостоверение, издадено отъ кой да е отъ обединенитѣ съюзи или отъ останалитѣ да сѫществуватъ вънъ отъ Общия съюзъ на запасното войнство съюзи, дружества и организации, поменати въ чл. 5, че заинтересуваниятъ е редовенъ неговъ членъ.

Забележка. Удостоверението се издава срещу опредѣлена отъ върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство такса.

Чл. 19. Лицата отъ личния съставъ на военнитѣ сили, а именно: военнитѣ лица, трудовитѣ офицери, трудовитѣ подофицери, трудовитѣ войници и музикантски офицери се ползуватъ съ облагитѣ и предпочитанията по този законъ дотолкова, доколкото това не противоречи на задълженията, правата и службата имъ, опредѣлени по другитѣ закони, безъ да бѣдатъ задължително членове на който и да е отъ съюзитѣ, дружества и организации, поменати въ членове 1 и 5.

Чл. 20. Поменатитѣ въ предходния членъ лица отъ личния съставъ на военнитѣ сили установяватъ качеството си на кавалеръ на „военния орденъ за храбростъ“ и знака му, на участникъ въ войнитѣ на фронта, на участникъ въ войнитѣ или на неучастникъ въ войнитѣ съ лична карта по образецъ, установенъ отъ Министерството на войната и издадена отъ щаба на войсковата часть, въ която служатъ.

Чл. 21. Всѣки редовенъ, споредъ съответния съюзенъ уставъ, организиранъ членъ, който пресгана да бѣде редовенъ или бѣде изключенъ отъ нѣкой отъ поменатитѣ въ членове 1 и 5 съюзи, дружества и организации, престава да се ползува отъ облагитѣ и предпочитанията по този законъ и не се приема за членъ въ нѣкой отъ тѣхъ.

Чл. 22. Лишаватъ се временно или завинаги отъ нѣкой отъ тѣхъ или отъ всички облаги и предпочитания по този законъ тѣхъ членове и длъжностни лица на Общия съюзъ на запасното войнство, които нарушатъ постановленията на този законъ и правилницитѣ за прилагането му или работятъ противъ целитѣ на Общия съюзъ на запасното войнство. Лишаването става съ заповѣдь отъ министра на войната, по представление отъ върховния съветъ на Общия съюзъ на запасното войнство. Заповѣдта подлежи на обжалване съ жалба за отмяна предъ Върховния административенъ съдъ.

Чл. 23. Общиятъ съюзъ на запасното войнство може да има свой печатенъ органъ, съ отдѣленъ бюджетъ и фондъ за издържане.

Управляването на бюджета, управляването на фонда и редактирането и администрирането на печатния органъ се извършва по правилникъ, утвърденъ отъ министра на войната.

Чл. 24. Действащитѣ и запаснитѣ офицери, подофицери и войници, наградени съ специалния знакъ за спасяване на военно знаме, пѣтуватъ по линиитѣ на българскитѣ държавни желѣзници и кораби съ безплатни карти, както следва: офицеритѣ отъ чинъ полковникъ и нагоре въ I класа, останалитѣ въ II класа, подофицеритѣ и войницитѣ въ III класа.

Чл. 25. Наредбата-законъ за пѣтуване съ намаление по българскитѣ държавни желѣзници и кораби на участвуващитѣ въ войнитѣ кавалери на „военния орденъ за храбростъ“ се отменява.

Чл. 26. Книжката по посмъртнитѣ каси при обединенитѣ съюзи се освобождаватъ отъ гербовъ налогъ. Каситѣ сѫ подъ надзоръ само на министра на войната.)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Михаилъ Йововъ.

Михаилъ Йововъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Военнитѣ събития, на които сме наблюдавали ето вече повече отъ една и половина година; въ които вземаха участие голѣми и малки народи, събития, въ които се преплетоха победитѣ и пораженията по начинъ непознатъ въ военната история на свѣта, за лишени пѣтъ ни подчертаватъ и подсказватъ, че отбраната на една страна най-сигурно се изгражда върху нейния въоръженъ народъ — народътъ, който обхваща мирновременната армия и останалия народъ, и особено запасната войска, ония мъже, които сѫ преминали презъ бойната школа като бойци на фронта, и ония мъже, които сѫ преминали родната казарма като редовни войници.

Колкото повече въоръжениятъ народъ е по-добре организиранъ въ своята цѣлостъ и въ своитѣ поддѣления; колкото повече тѣзи поддѣления — мирновременната войска и запасната войска — се намиратъ въ тѣсни и сърдечни връзки; колкото повече тѣзи поддѣления живеятъ съ традициитѣ на миналото; колкото повече особено запасната войска може да запази и да задържи традициитѣ на това минало и да ги насади въ иднитѣ генерации; колкото повече, казвамъ, почитатъ у въоръжения народъ къмъ култа на самоотрицанието и себепожертвата е по-голѣма, толкова повече този народъ ще бѣде по-сигурна гаранция за запазването на свободата, независимостта и честта на страната си.

Като се подчертава огромното значение на мирновременната войска за мощта на въоръжения народъ, тази мирновременна войска, която трѣбва да бѣде добре обучена, добре възпитана, добре командувана, която е, съ една дума казано, като витаминна на хранителния продуктъ, не трѣбва да се пренебрегва, г-да народни представители, и голѣмото значение на запасната войска, която създава, изгражда количеството на въоръжения народъ и въ зависимостъ отъ своето качество понижава или повишава моралната мощъ на този народъ. Тя е, която изгражда, подготвя тежкия грамъ въ везнитѣ на победитѣ и пораженията, когато ще трѣбва да се решаватъ националнитѣ въпроси съ огънь и съ мечъ.

Никой не трѣбва да живѣе съ илюзията, както и не сме живѣли досега, че само съ добре подготвена мирновременна войска народната отбрана е осигурена. Напро-

тивъ, всички сме схващали и схващаме, че тѣзи две войски трѣбва да вървятъ редомъ, трѣбва да се подготвятъ еднакво.

Предъ нашитѣ очи, г-да народни представители, пропаднаха велики народи, голѣми държави съ реномирани мирновременни войски, затоа защото запасната имъ войска бѣше скѣсала връзките си съ мирновременната войска, престанала бѣше да живѣе съ традициитѣ на миналото си, и се отказа да се бие. Затова тѣзи голѣми нации пропаднаха. Предъ нашитѣ очи сѣщо така виждаме обратното: малки народи съ сравнително слаби мирновременни войски издържаха и издържатъ напора на голѣми войски, затоа защото запасната имъ войска, вѣроятно, не е била скѣсала съ традициитѣ, съ връзките си съ мирновременната войска и е горѣла отъ желание да води войната.

Г-да народни представители! Азъ си позволихъ да се спра на тия известни на всички ви мисли, не за да ви кажа нищо ново, но за да подчертая и да изтъкна основаниата, отъ гледище на които ние ще трѣбва да погледнемъ на предложениия ни законопроектъ. Отъ тѣсва именно гледище бързамъ да кажа, че този законопроектъ рѣшава единъ жизненъ въпросъ. Той разрешава въпроса за народната отбрана, която за нашия народъ, при условията, въ които се намираме, действително е жизненъ въпросъ, който трѣбва да привлече вниманието на всѣки държавникъ и днесъ, и утре.

Бързамъ сѣщо да прибавя, че ние сме закѣснѣли съ разрешението на този въпросъ, загубено е много време, пропиляни сѣ много ценности, и историята единъ денъ може би ще потърси стоворнитѣ. Азъ, обаче, се спирамъ на този въпросъ, не за да кажа, че тукъ трѣбва да търсимъ отговорноститѣ, но за да подчертая, че ние, като сме загубили време, трѣбва да удвоимъ енергията си, за да може да набавимъ онова, което е загубено, и да отсиранимъ онова, което е опасно.

Тукъ му е мѣстото да изкажа благодарностъ на г-на министъра на войната, който скѣса съ това равнодушие на миналото и внесе за разрешение този жизненъ за нашата държава въпросъ.

Законопроектътъ разрешава добре и подробнитѣ въпроси, въ връзка съ запасното ни воинство. Той поставя изключно задачитѣ на туй запасно воинство. Отъ това гледище, г-да народни представители, трѣбва да кажа, че запасното воинство откоде е копиѣло да му се поставятъ такива задачи, то е искало да му се възложатъ тия задачи, за да изпълни и днесъ дълга си, както го е изпълнявало въ миналото. И трѣбва да увѣря — дотолкова доколкото познаваме срѣдата на това воинство — че то ще изпълни съ достоинство тия си задачи. (Ржкоплѣскания)

Управлението и другитѣ организационни въпроси сѣ разрешени доста сполучливо съ огледъ на възможноститѣ, безъ да се смущава, безъ да се измѣня чувствително съществуващото положение, защото, г-да народни представители, моментитѣ сѣ изключителни и такава по-широка и по-дълбока реформа би била неудобна въ тоя моментъ. Но законопроектътъ пакъ е направилъ всичко, за да може да се направи следната крачка къмъ по-нататъшното усъвършенствуване.

Азъ нѣма да се спирамъ повече на тия въпроси, г-да народни представители. Малко повече и по-дълго ще се спра на въпроса за грижитѣ, които се отдѣлятъ въ законопроекта за запасната войска, за запасното воинство, затоа защото сѣмъ подъ впечатлението и има признани, че въ нѣкои срѣди сѣ все още индиферентни къмъ заслугитѣ на тия български граждани и затова сѣ твърде много въздържани въ грижитѣ, които трѣбва да проявятъ къмъ тая категория граждани; защото въ срѣдата на запасното воинство още съществува психозата, че сѣ пренебрегнати, която психоза е твърде опасна и трѣбва да се отстрани съ нѣкои по-реални мѣрки. И най-после затоа, защото въ законопроекта се вижда сѣщо така едно малко скѣпничиство, забелязва се едно малко въздържане у съставителитѣ му пакъ по отношение на тия грижи къмъ запасното воинство.

Споредъ единъ отъ членоветѣ на законопроекта, г-да народни представители, боецъ отъ фронта е този военнослужашъ, който е взелъ участие въ военнитѣ действия, заедно съ частта си въ оперативния районъ определенъ съ съответна заповѣдъ отъ действащата армия. Г-да народни представители! Това сѣмъ онѣя мѣже, онѣя български граждани, които преди 27 години, а после и преди 20 години напустили своитѣ родни огнища, напустили семействата си, своитѣ бащи и майки, братята си и се-

стритѣ си, децата си и женитѣ си, всичко, което е най-скѣпно за единъ човѣкъ, и отидоха срещу врага, за да бранятъ родината си. Тия хора, щомъ напустили своитѣ родни огнища, трѣбваше да преодоляватъ неизмѣрими и многочислени прѣчки, които може да постави само една жестока и продължителна, превишаваща нашитѣ сили война. Тѣ трѣбваше да преодоляватъ тежкитѣ походи и неизбежнитѣ спътници на тия походи, каквито сѣмъ разнообразнитѣ трудни терени, калнитѣ и недостатъчни пѣтища, различнитѣ непоносими атмосферни условия, студове и, най-после, материалнитѣ негоди и лишения. Паметни ще останатъ у насъ походите, които нашето воинство, които запасната ни войска извърши къмъ Тракия, Македония, Добруджа. Тѣ ще се запечататъ дълбоко въ съзнанието на поколѣнията чрезъ издръжливостта, на която е способенъ само единъ войникъ отъ категорията на българскитѣ бойци. Тѣ трѣбваше да преодоляватъ продължителнитѣ и мъчителни стоения, които всѣкога прѣдшествахъ голѣмитѣ сражения. Тия, които сѣмъ вземали участие въ военнитѣ, знаятъ, а тия, които не сѣмъ вземали участие въ военнитѣ, сѣмъ чували за онѣзи мъчителни стоения, въ които се намираше българската войска около Буларъ, дето загинаха много български синове отъ неприветливата буларска зима. Ше си припомнятъ тѣзи, които сѣмъ участвували и ше сѣмъ чували онѣзи, които не сѣмъ участвували, за онѣя походи, които извърши българската войска къмъ Чаталджа, дето загинаха много български синове отъ страшната холера, която бѣше донесълъ тогава тамъ единъ некултуренъ противникъ. Ше си спомнятъ сѣщо стоенията около Одринъ, дето загубиха здравето си сѣщо така много българи, вследствие неблагоприятнитѣ атмосферни условия, както и стоенията по другитѣ фронтове, въ които бѣше задълженъ да действува и да се намира българскиятъ войникъ.

Най-после, българскиятъ боецъ трѣбваше да преодолява и онѣя мъчителни и трудни прѣчки, които поставяше противникътъ срещу него въ лицето на страшнитѣ и силни укрепления и смъртоноснитѣ огньове.

Нѣма да се забравятъ навѣрно никога имената Сливница, Одринъ, Тугарканъ, Чеганъ и много други по-малки имена, които ще блестятъ като голѣми и малки звезди въ съзвездието на българската слава (Ржкоплѣскания); туй съзвездие, което трѣбва да насочва днешнитѣ и иднитѣ поколѣния, ако тѣ искатъ да изградятъ щастieto и благоденствието на своята родина.

Г-да народни представители! Голѣма частъ отъ тѣзи хора, тѣзи български граждани, преодолявайки прѣчитѣ, намѣриха смъртта си въ кървава бранъ, като оставиха невръстни деца на произвола на съдбата; друга сѣщо така голѣма частъ загубиха скѣпни части отъ тѣлото си и, като инвалиди, останаха въ тежестъ на себе си и на своитѣ близки; а трета частъ, които не можеха да попаднатъ подъ постановлението на законитѣ за инвалидитѣ, заболяваха и понасяха и понасятъ продължителни страдания, нерви, сърдечни и други страдания, които фактически ги направиха истински инвалиди, макаръ да не се ползуваха отъ правата на инвалидитѣ съ законъ. Тѣзи хора, г-да народни представители, не съжалеваха за жертвитѣ, които сѣмъ направили за своята родина. Тѣ не съжалеваха за това, наистина, но желаятъ, щото тѣхнитѣ заслуги да бъдатъ малко повече подчертани. Тѣ не съжалеваха, защото иматъ предъ очитѣ си резултатитѣ отъ своитѣ жертви — запазили честта и свободата на свой народъ, запазили границитѣ на родината си, а следъ войната създадоха условията, при които можаха да изградятъ иднитѣ поколѣния, младитѣ генерации, които навѣрно ше поематъ тѣхното дѣло и ше го движатъ все напредъ така, както тѣ сѣмъ го движали. Тѣзи хора, нѣщо повече, не само че не съжалеваха за това, което сѣмъ дали за родината, но не сѣмъ изпаднали ни най-малко въ униние; тѣ сѣмъ бодри духомъ и сѣмъ готови да се отзоватъ пакъ на апела на родината, на апела на дълга, когато бъдатъ призовани, за да защитятъ онова, което сѣмъ защитаваха въ миналото и което за тѣхъ е било единъ свѣтълъ блѣкъ.

Г-да народни представители! Тѣзи български граждани днесъ, въ моментитѣ, когато ние тукъ дадохме всичко на много категории; когато, за да създадемъ помирение, за да създадемъ доволство въ нашето общество, дадохме много награди, дадохме много материални облекчения на различнитѣ категории, ше дадемъ даже известни награди на една категория дори осѣдени граждани, чрезъ внесение сега законъ за амнистията, въ тия именно моменти тѣзи български граждани отправятъ апелъ къмъ насъ, искатъ отъ държавата да подчертае тѣхнитѣ заслуги и въ

тѣхното лице по-скоро да подчертае оная добродетел, която се казва себеотрицание и себепожертвуване, която се проявява въ най-силна степен на полето на военната брань и която е единствената, която изгражда вѣчността на нацията. Тѣзи български граждани искатъ, да се подчертае тѣхната заслуга и да се проявятъ малко повече грижи къмъ тѣхъ; тѣ смѣтатъ, че съ това не само ще бждатъ задоволени тѣ самитѣ, но по-скоро ще се извърши едно добро дѣло за благо на родината и за заздравяване на дълга, който въ бждеще ще бжде сигурно по-самоотвержено изпълняванъ, ако днесъ е по-малко умаловажаванъ и по-скѣпо оцененъ.

Нѣкои се боятъ, г-да народни представители, отъ така разрешения въпросъ, като казватъ, че изпълнението на кървавия дългъ щѣло да бжде поставено на нѣкакъ-си комерчески начала. Това е заблуждение, което не трѣбва да ни смущава, както не ни смущаватъ задълженията, които ние сега изпълняваме по отношение на днешнитѣ бойци. Нима сѣ поставени на комерчески начала днесъ грижитѣ ни за нашитѣ сегашни бойци, грижитѣ ни за тѣхнитѣ ниви, грижитѣ ни за тѣхнитѣ семейства? Азъ смѣтамъ, че това не е постановка на въпроса на комерчески начала, а по-скоро въпросътъ е поставенъ на човѣшки начала, които искатъ да се задоволятъ нѣкои материални нужди, за да се освободи духътъ и да се насочи въ една насока — изпълнението на дълга.

И защо, най-после, да поставяме и обясняваме така, съ комерческо начало, този въпросъ; защо да не го обяснимъ съ едно морално начало, съ онѣзи морални връзки, които свързватъ въ една вѣчностъ миналото, миналитѣ поколения съ настоящитѣ, и въ силата на които морални връзки благороднитѣ задължения отъ една страна налагатъ, предизвикватъ сѣщо така благородни задължения отъ другата страна?

Г-да народни представители! Не само че не се поставя въпросътъ на комерчески начала, но, така разрешенъ, той е идеално дори разрешенъ. Така е разрешенъ и въ други по-големѣ държави. И азъ смѣтамъ, че ако тия страни сѣ разрешили въпроса така, ние нѣма да направимъ голѣма грѣшка, ако отидемъ по тѣхния пѣтъ. Дори и да сгрѣшимъ, ще бжде по-добре, отколкото да стоимъ въ това положение, въ което сме били досега. Въ Германия, напримеръ, бившитѣ бойци сѣ заели достойно своето мѣсто, а въ строежа на нова Германия вамъ е известно, че тѣ влѣха въ младитѣ енергии живителния духъ, свежия духъ на едно безгранично родолюбие, което позволи да се направи това, което ние виждаме сега. Въ Унгария въпросътъ отдавна е разрешенъ правилно. Тѣзи хора сѣ поставили на съответното си мѣсто и трѣбва да се предположа, че между другитѣ причини и тази е една отъ причинитѣ, за да се създаде борческия духъ, съ който Унгария живѣ следъ войнитѣ. Въ Италия въпросътъ е сѣщо така разрешенъ въ полза на бойцитѣ отъ фронта. Най-после, въ Югославия, нашата съседка, въпросътъ сѣщо така е разрешенъ много добре. Тамъ сѣ добре възнаградени заслугитѣ и почитанъ култътъ къмъ себеотрицанието.

Въ България ние сме забравили каточели заслугитѣ на тѣзи хора, които написаха може би не по-малко и по-славни страници, отколкото бойцитѣ въ другитѣ страни. Ние сме поставили голѣма частъ отъ тѣхъ почти задъ кулиситѣ на живота тогава, когато тѣ иматъ още много морални и физически сили за служба на родината и въ миръ, и на война. Ние сме били къмъ тѣхъ много равнодушни, особено въ миналото, и сме забравили, че тѣ сѣ бацитѣ на ония младежи, които преминаха презъ нашата казарма и на които можеше да се въздействува по-силно, отколкото се въздействува въ действителностъ, ако бившитѣ бойци, тѣхнитѣ бащи, бѣха по-добре гледани и по-добре поставени въ нашата общественостъ.

Излишно и безполезно е тукъ да се спирамъ на причинитѣ, които сѣ създали това равнодушие. Едно е важно, а то е да скжсаме съ това минало, и да решимъ въпроса така, както се диктува отъ голѣмитѣ интереси на родината, отъ добрата и сигурната организация на въоръжения народъ, който въ условията, въ които живѣемъ, може би ще ни потрѣбва и въ който душата на боеца заема важно, бихъ казалъ, жизнено мѣсто и опредѣля въ значителна степенъ моралната мощъ на този въоръженъ народъ.

Г-да народни представители! Поради всичко това, което казахъ, азъ смѣтамъ, че ние ще трѣбва да направимъ малко нѣщо повече — да засилимъ грижитѣ си къмъ тѣзи бойци, въ името пакъ на голѣмия интересъ на родината.

И така поправенъ законопроектътъ, нека ние да го гласуваме, затова защото той събира въ едно цѣло запасното войнство, събира въ едно цѣло запаснитѣ военни сили на нашия народъ, тѣй безгрижно развърснати отъ 20 години насамъ. Да гласуваме този законопроектъ, който организира запасното войнство въ единъ мораленъ стражъ въ нашата страна, който мораленъ стражъ ще пази страната отъ вътрешнитѣ тъмни сили и въ моментъ на нужда ще се нареди редомъ съ славната на родна мирновременна войска, за да брани родината отъ външнитѣ опасности; този законопроектъ, който ще подчертае малко по-щѣдро признателността къмъ бившитѣ бойци, къмъ тѣхнитѣ заслуги и къмъ култа на себеотрицанието, на храбростта и на самопожертвуването. Нека да го гласуваме съ пълна увѣреностъ, че вършимъ добро дѣло за родината, че заздравяваме държавата си, и въ единъ моментъ, когато нейниятъ корабъ се люшка главоломно въ разни посоки въ бурното свѣтло море; въ единъ моментъ, когато надъ всички въпроси и надъ всички съображения има едно съображение, единъ въпросъ, а той е заздравяването вътрешния фронтъ на държавата и готовността ни да осъществимъ националнитѣ идеали, осъществяване, което е вече тѣй близко и тѣй възможно. (Продължителни ржкоплѣскания)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Найдень Андреевъ.

Найдень Андреевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Законопроектътъ за Общия съюзъ на запасното войнство, който се предлага днесъ на вашето просвѣтено внимание да бжде разгледанъ и гласуванъ, има за целъ, преди всичко, да обедини всички сега съществуващи организации на запаснитѣ воени въ единъ Общъ съюзъ на запасното войнство и постави този съюзъ подъ върховния контролъ и ржководство на Министерството на войната, съ което да бжде още повече активизирана неговата родолюбива дейностъ.

Този законъ е единъ отъ бележитѣ на времето, което живѣемъ, време историческо и сѣдбоносно, пълно съ неизвестности и изненади, което повелително налага обединение на енергията на цѣлата нация за установяване на нейното върховенство и готовностъ за борба и за посрѣщане съ отворени очи и съ пълно съзнание на всички изненади и изпитания, които могатъ да ни сполетятъ.

Ето защо вънасянето на този законопроектъ именно въ днешния моментъ му придава особена стойностъ; ето защо самото това вънасяне отъ страна на правителството е единъ актъ на държавническа мъдростъ и прозорливостъ и затова азъ поздравявамъ вносителя му, уважаемия г-нъ министъръ на войната, и цѣлото правителство.

Г-да народни представители! Запасното войнство е онази частъ отъ българския народъ, която въ своятъ стройни и дисциплинирани редове е събрала едни отъ най-достоинитѣ синове на нацията ни. Всички запасни воени сѣ минали презъ българската казарма, тази ковачница на здравия, живавъ и коравъ борчески духъ, кждето сѣ се калили физически, култивирали нравствено и духовно и кждето сѣ получили своята военна подготовка и воененъ моралъ. Тамъ, кждето сѣ дали клетва, че ще служатъ всеотдайно на своя върховенъ вождъ, Негово Величество Царя, и на своята Родина.

Г-да народни представители! Българскиятъ народъ съ освобождението си досега е създавалъ и наука, и изкуства, и техника, и стопанство. Създавалъ е духовна и материална култура. Но онова, което го е направило да бжде извѣстенъ на цѣлия свѣтъ; онова, което прослави името му далече задъ границитѣ му, това е славната българска войска, това е храбриятъ и героиченъ български войникъ, който е най-съвършеното творение на българския народъ презъ неговия половинвѣковенъ независимъ политически животъ. Ето защо българскиятъ народъ обича своята войска, обича я, защото я чувствава като плътъ отъ плътта си и кръвъ отъ кръвта си. Обича я, защото тя му е млада, защото му е свидна рожба. Обича я, защото въ нейнитѣ стройни и стегнати дисциплинирани редове сѣ застанали едни отъ най-достоинитѣ му чада; защото въ нейнитѣ жили тече младата и свежа кръвъ на нацията ни. Обича я, защото е носителка на неговия борчески духъ, неговитѣ войнишки качества, носителка на неговия вихренъ устремъ. Той я обича, защото тя е храбра и героична. Обича я, защото тя е неговата утеха, неговата опора и неговитѣ свѣтли надежди въ днешнитѣ тежки времена.

Българскиятъ народъ обича своята войска, защото знае и върва, че тя и днесъ, и утре е сжщата, както е била и въ миналото — храбра, доблестна, дисциплинирана, добродетелна, героична и съ високъ борчески духъ.

Г-да народни представители! Запасното войнство е част от българската войска. Във редовете на запасното войнство всяка година се вливат прясни и свежи струи. Във тези редове всяка година навлизат онъзи български синове, вчерашните действащи войни, които сж издълзи от казармите.

Запасното българско войнство, за разлика от запасното войнство на много други народи и армии, има това преимущество, че въ неговите стройни редове сж застанали онъзи славни бойци и ветерани от четири войни, които българският народ води от освобождението си досега за своето национално обединение. Войни, въ които българската войска има честта да се срещне съ армията почти на всички народи и които всичките, без изключение, тя ги би и победи.

Ето защо, г-да народни представители, нашето запасно войнство е носител на онъзи ценни физически, духовни и нравствени качества и добродетели, които българската войска прояви по всички краища на Старопланинския полуостров. Ето защо то е носител на борческия ѝ дух и славните ѝ бойни подвизи. Днес голъма част от това запасно войнство е отново повикано въ редовете на нашата войска и като върнен страж е застанало достойно на границите ни и бди и чака въ пълна бойна готовност, чака да изпълни заповѣдта на Върховния вожда на българската нация.

Г-да народни представители! Ето защо нашето запасно войнство е единъ рудникъ, единъ неизчерпаемъ източникъ на нравствени ценности, които не се създаватъ за день и два и не се намиратъ за продажъ на никой пазаръ. А това налага дългъ на държавниците и общество да бдятъ, щото тези ценности да не се разпиляватъ и обезценяватъ, а да се съхраняватъ и насаждатъ всрѣдъ народа, а особено у младите поколения. Една отъ най-сжществените цели на този законопроектъ е и тази — да се съхранятъ моралните ценности, носител на които е запасното войнство. Ето защо този законопроектъ предвижда нѣкои задължения и права на запасните войни, като характерното е, че при определяне на тези задължения и права запасните войни сж разпредѣлени и степенувани на категории, по достоинство и споредъ заслугите имъ презъ време на войните. Това придава особена морална стойност на този законопроектъ, защото той идва да възстанови единъ редъ на достоинство, който сжществуваше на фронта и койгто следъ свършване на войните, когато престанаха да гърмятъ топове и смъртната опасност се бѣ отдалечила отъ границите ни, бѣ нарушенъ най-безскрупулно и обърнатъ крѣгомъ отъ безскрупулните и нахални тиловащи и тези, които бѣха дезертирали отъ своя воененъ дългъ презъ време на войните. А съ това бѣше нанесенъ страшенъ и нечуванъ ударъ върху морала на нацията. Сега, съ този законопроектъ се цели, макаръ и съ закъснѣлостъ, да се поправи тази морална разруха.

Г-да народни представители! Ние досега не намѣрихме достатъчно нравствени сили у себе си, за да се откъснемъ отъ ежедневието, дълничното и преходното и да съсрѣдоточимъ повече вниманието си на вѣчното, на онова, което нашите бойци изградиха съ кръвта и костите си въ вихъра на боевете, когато отстояваха вѣчните и свещени права на нацията, и по този начинъ на тези наши бойци да дадемъ заслуженото, като ги изтикаме напредъ за показъ на нашата общественост и назидание на младите подрастващи поколения.

На тази наша нерадостна действителност, която клонѣше да обезцени най-големите ни морални ценности и да обезсили родолюбивите ни завети отъ онова славно и животворно минало, днесъ съ този законопроектъ се поставя една преграда. Поставя се преграда на моралното разделение, предизвикано отъ досегашното осѣдително и неоправдано съ нищо безразличие къмъ славните дѣла на нашите герои и храбrecи и въ сжщото време съ това се поставя и едно начало на зачитане по достоинство, споредъ дѣлата на всеки български гражданинъ и споредъ заслугите на всеки български воинъ.

Г-да народни представители! Трѣбваше преди 5 години да се създаде Обществото на кавалерите на ордена за храброст — една организация високо родолюбива и чисто морална, въ която членуватъ отъ редника до генерала и който си зададе за целъ да издири нашите храбrecи, да ги приведе въ редъ и известност и да ги покаже на нашата общественост. Това общество се създаде, за да съхрани непожтнати въ съзнанието на българския народъ ония морални ценности, които българскиятъ войникъ прояви по бойните полета на родните краища и които завеща на вѣчни времена на поколенията.

Г-да народни представители! Войните, които българскиятъ народъ води по четирите краища на Старопланин-

ския полуостровъ за своето обединение, безспорно, се изнесоха отъ цѣлия героиченъ български народъ. Но тежестта, лишенията и негодите презъ тези войни не бѣха понесени еднакво отъ всички български граждани. Тогава, въ тези върховни времена, когато България трѣбваше да бѣде или да не бѣде — 10% отъ българския народъ бѣха на фронта, 10% бѣха въ тала и 80% бѣха въ вътрешността на царството. Първите 10%, които бѣха на фронта — имаше отъ тяхъ една частъ, които бѣха въ най-предните бойни редици — това бѣха челниците на нашите храбри отдѣления, взводове, роты, ескадрони, батареи, които ги водѣха, насрѣдчаваха, поддържаха духа имъ и ги увличаха въ върховните минути на кървавите боеве и атаки. И тамъ, подъ свистенето на куршумите, грохота на бомбите и трѣска на ордиата, тамъ, на синора между живота и смъртта, тези челници на нашето храбро войнство създадоха легендарни бойни подвизи, които обезсмъртиха името на нашата славна армия. Това сж сжщитѣ онъзи, които рѣжеха телените мрежи предъ вражешките окопи подъ съскането на картечните и грохота на бомбите; тези, които шурмуваха неприятелските окопи; тези, които първи се хвърляха въ тяхъ и първи започваха ръкопашния бой съ врага; това сж сжщитѣ, които въ студени, мъгливи и дъждовни нощи съ притаенъ дъхъ зъзнѣха въ секретни постове предъ врага и съ рискъ на живота си ловѣха пленници. Ето за тези първаци на нашето храбро войнство е сега думата. Изпълнили достойно своя дългъ къмъ родината — мнозина отъ тяхъ ранявани по нѣколко пъти, нѣкои дори и сега носятъ желѣзо въ тѣлата си и сж съ нездравѣли рани — тѣ се завърнаха отъ бойните полета съ разстроено здраве и фактически полуинвалиди. За техните бойни подвизи тѣ заслужено бѣха наградени съ най-високото бойно отличие, което може да получи единъ гражданинъ на война — военния орденъ за храброст.

Г-да народни представители! Военниятъ дългъ, безспорно, е общъ за всички военни чинове. Всеки трѣбва да го изпълнява съ себеотрицание и последни сили. Но все пакъ качества, способността и достоинства биватъ различни, както сж различни и духовните и морални заложби на човѣка. Обикновено мнозинството действава безъ особени прояви. Други, по-добри, влагатъ повече отъ обикновеното и се издигатъ съ дѣлата си надъ останалите. Отличилите се съ примѣрни дѣла сж наградени за поука и назидание на всички.

Г-да народни представители! Вѣрно е, че следъ войните държавата ни трѣбваше най-напредъ да постави въ известност и да вземе грижи за пострадалите отъ войните, което за нейна похвала и честъ тя го направи.

Сега, макаръ и съ закъснѣлостъ, тя съ този законопроектъ взема грижата и идва да отдаде нужното внимание на тези отъ запасните войни, които по достоинство идватъ следъ пострадалите. А това сж нашите кавалери на военния орденъ за храброст — офицери, подофицери и войници — тези рицари на бойния подвигъ и челници на храброто българско войнство. Следъ тяхъ идватъ участниците въ войните на фронта, после участниците въ войните въ тала, служилите войници, неучаствували въ войните, и най-последъ служилите трудови войници.

Г-да народни представители! Военниятъ орденъ за храброст е учреденъ съ указъ № 1, отъ януарий 1880 г. Той е единъ вещественъ знакъ за честно, достойно изпълненъ дългъ къмъ родината. Този знакъ е знакъ на безсмъртието — законно отличава заслужилите, както е въ цѣль свѣтъ и презъ всички времена. Това е една светина, която изразява вещественно добродетелите на българския народъ и който трѣбва да се пази свето при кандилото и при иконата и да се предава отъ поколения на поколения. Ето стойността на този орденъ и нека не се забравя, че докато българскиятъ народъ ще побеждава, той дотогава и ще живѣе. Издигането на неговото значение предъ българската общественост е мораленъ приносъ и уплзване отъ утвърждаване на моралните ценности. Да не забравяме, че тези ценности не могатъ да се купятъ на никой пазаръ, както това е съ топове и картечници. Тези морални ценности не се купуватъ съ пари и за тяхното култивиране въ съзнанието на единъ народъ е потребенъ дълъгъ периодъ отъ време.

Г-да народни представители! За да видите каква е силата на ордена за храбростъ, ще ви приведа тукъ само два примѣра отъ истински случаи.

Първо. Единъ нашъ боеви генералъ разпирява следната случая: „Бѣше въ разгара на боя при Тутраканъ. Единъ войникъ отъ първа бригада на Софийската дивизия, който постоянно носилъ кръста за храброст на гърдите си, билъ смъртоносно раненъ. Виждайки, че ще умре, той извиква единъ свой другаръ съселянинъ и му казва: „Вуто,

азъ умирамъ. Кажете на нашите, че съмъ убитъ при Тутраканъ, където паднаха и много други наши братя". И съ голъмо усилие той откъсналъ кръста за храбростъ отъ гърдите си и го подаде на Вуто съ думите: „На, вземи го и го дай на моето момче и му кажи да го заслужи!“ И не минала и минута и този славенъ български войникъ издъхна. (Ръжкоплъскания) Какво величие на духа! Какъвъ заветъ къмъ сина му! Какъвъ урокъ за всички!

Втори примѣръ. Това бѣ презъ съюзническата война. Полкѣтъ, въ който бѣхъ азъ, заемаше центъра на Калиманскитѣ позиции, шосето Кочани—Царево-село. Въ тѣзи върховни времена, когато армитѣ на 5 съседни държави бѣха тръгнали да си дадатъ среща въ София, всѣки боецъ на калиманскитѣ чукари чувствуваше, че отъ него зависи да бѣде или да не бѣде България. И започнаха се страховитѣ и кървопролитни боеве, които продължаваха непреривно цѣли 15 дни и нощи; боеве, въ които шепя борбата презъ дългитѣ и горещи юлски дни, по голитѣ каменисти и безводни чукари, въ най-ужасенъ пекъ, съ изсъхнали и напукани за вода устни, останали безъ всѣкакъвъ оковенъ инструментъ, въ своитѣ плитки окопи, изровени само съ пръсти и ножове, можахъ съ своитѣ трупове да спратъ напора на многочисления врагъ и така отъ Калиманскитѣ голи и каменисти чуки създадохъ втора Шипка и спасихъ България отъ раздѣла. Въ тѣзи епически боеве картечната рота, която командовахъ, заемаше едни отъ най-важнитѣ пунктове на позицията ни, откъдето картечницитѣ сѣха смъртъ срещу всѣкого, който дръзнѣше да настѣпи срещу позицията ни. Затова пъкъ ротата ми бѣ понесла доста голѣми жертви отъ неприятелската артилерия. Много отъ прислужницитѣ при картечницитѣ бѣха ранени и убити. Много тежко бѣ раненъ и командирѣтъ на първи взводъ, подпоручикъ Митрушевъ Димитъръ. При това положение на ротата ми, единъ день при мене въ окопитѣ се яви пионерѣтъ поручикъ Доковъ Христо, който ми се оплака, че той, като пионеръ, шѣлъ да остане безъ орденъ. „Ето, войната е вече къмъ своя край, а азъ ще трѣбва да се върна безъ орденъ. Това азъ не мога да изживѣя и да го понеса. Ето защо моля, г-нъ поручикъ, приеми ме въ ротата си. Дайте ми най-труднитѣ и съ рискъ на живота ми задачи, азъ ще ги изпълня най-добросъвестно, но следъ това, ако остана живъ, ще искамъ, ако съмъ заслужилъ, да бѣда представенъ за награда съ военния орденъ за храбростъ“. При тая сърдечна изповѣдь азъ бѣхъ покъртенъ до дното на душата си, стиснахъ му ръката и го приехъ да командува първия картеченъ взводъ, шомъ това нѣма да прѣчи на прамитѣ му служебни обязанности, като пионеръ, както той самиятъ ми заяви — вмѣсто да стои надире, иска да изпълни дългъ си като истински герой въ тѣзи върховни и сѣдбоносни за България времена.

Тогава боеветѣ бѣха въ най-голѣмия си разгаръ. Противникѣтъ денемъ ни биеше съ многобройната си и разнообразна артилерия, а нощемъ ни атакуваше по нѣколко пѣти. Въ тѣзи свои атаки той понѣкога достигаше окопитѣ ни, но следъ ръжкопашенъ бой винаги биваше отблъсванъ съ тежко нанесени му жертви.

Така изминаха много кървави и мѣчителни дни, презъ които горещото юлско слънце ни печеше по цѣли 15 часа, безъ никой да може да се мръдне изъ окопа, тъй като противникѣтъ отъ двата фланга ни обстрелваше съ картеченъ огънь, и всѣки, който се опитваше да излѣзе изъ окопитѣ, бѣше разстрелванъ. Принудени да стоимъ въ окопитѣ цѣлия день между убититѣ и раненитѣ, за насъ нощта бѣ станала целъ на деѣя. Ние чакахме да смръкне, за да можемъ да изнесемъ убититѣ и раненитѣ, да се нахранимъ, да се поразходимъ и веднага следъ това отново да се върнемъ въ окопитѣ, защото противникѣтъ бѣше близко — на 40, 60 до 150 крачки — и въ всѣки моментъ можеше да ни изненада и да превземе окопитѣ ни.

Така минаваха бавно, като цѣла година, горещитѣ и кървави калимански дни. Въ тѣзи тежки кървави боеве, въ които българинѣтъ победи не съ своята численостъ и въоръжение, а съ своя нескрушимъ борчески духъ, боеве, презъ които горѣха калиманскитѣ чуки и бѣха опръскани съ кръвта на калиманскитѣ герои, младиятъ поручикъ Доковъ, като истински герой, участвува въ всѣки кървави моментъ на калиманскитѣ чукари и взе участие въ всѣки контраатаки. Съ своето героично държане, той бѣ спечелилъ симпатитѣ и на войници, и на офицери отъ цѣлия полкъ и бѣ станалъ любимецѣтъ на полка. Когато картечницитѣ не стрѣляха, той отиваше при пехотницитѣ въ съседнитѣ роти и ги ободряваше.

На 16 юлий, само два дена преди примирието, по цѣлата позиция се разнесе скръбната за всички ни вѣстъ, че любимецѣтъ на полка, левентѣтъ и героятъ поручикъ До-

ковъ падналъ убитъ. Една фугасна граната го бѣ вдигнала горе въ небеснитѣ селения, за да не бѣде вече на земята, защото той бѣше надрасналъ себе си. Неговиятъ свещенъ прахъ се бѣ разнесълъ всрѣдъ ефира надъ роднитѣ македонски полета и балкани, за да се слѣе съ вѣчността на всемира, отъ където неговиятъ борчески духъ, наедно съ духа на останалитѣ паднали на вѣчни времена ще бдятъ за сѣдбата на родината ни. (Ръжкоплъскания)

Ето каква е силата на ордена за храбростъ!

Съ предложения законопроектъ, съ който се даватъ известни права на кавалеритѣ на военния орденъ за храбростъ, се цели да се подчертае: първо, че самопожертвуването за родината е върховенъ воененъ и граждански дългъ; второ, че най-ценното и най-назидателно изпълнение на този дългъ се извършва чрезъ бойния подвигъ, изразъ на военната храбростъ, която за държавата е отъ сѣществено значение да се издигне до степенъ на култъ за възпитание на поколѣнията, но култъ, изграденъ чрезъ дѣла, а не чрезъ похвали и думи; трето, че военната храбростъ не е абстрактна идея, а реална действителностъ, която има своитѣ физически носители и представители въ лицето на кавалеритѣ на военния орденъ за храбростъ офицери, подофицери и войници; четвърто, че подценяването на ордена за храбростъ е признакъ на общественъ упадѣкъ и пораженски духъ и е противъ устоитѣ, свободата и съществуването на държавата; пето, да се култивира въ подрастванитѣ поколѣния стремежъ къмъ бойни подвизи, като за целта се иска настоятелно съдействието на държавата, защото държави, които не ценятъ тая добродетель, сѣ обречени на погибель.

Г-да народни представители! Не е излишно да кажа нѣколко думи за она, което сѣ направили нѣкои държави за своитѣ храбърци. Храбростта е била на нѣ голѣма почитъ у всички древни народи, била е на почитъ и у нашитѣ прадѣди. Тракийцитѣ и македонцитѣ сѣ имали особени пѣвци, които сѣ възпѣвали тържествено подвизитѣ на своитѣ герои. Въ Югославия народната скупщина на 19 октомври 1937 г. гласува законъ за облекченията, които се даватъ на тѣхнитѣ кавалери на ордена за храбростъ, който е Караджорджевата звезда съ мечове. Отъ този законъ ще ви кажа по-интересното.

Първо, за доказана храбростъ и за особени заслуги въ войнитѣ, отечеството отдава признанието си и благодарността си на награденитѣ съ ордена Караджорджева звезда съ мечове, офицерски и войнички степени.

Второ, въ знакъ на тая своя публична благодарностъ къмъ най-храбитѣ между храбитѣ, имената на всички носители на тоя орденъ трѣбва да се запазятъ и отбележатъ за назидание на потомството по подобаващъ начинъ въ кралския мавзолей въ Опленачъ.

Трето, награденитѣ иматъ право на безплатно лѣчение въ държавнитѣ и общинскитѣ болници и бани, както и въ всички лѣчебни заведения, като се освобождаватъ отъ всички такси въ връзка съ това лѣчение. Въ случай че се лѣкуватъ въ къщи, тѣ иматъ право на безплатни лѣкарства.

Четвърто, награденитѣ съ този орденъ, по силата на единъ специаленъ правилникъ на министра на железницитѣ, иматъ право да се ползватъ съ безплатно пътуване по държавнитѣ железници, както и параходитѣ подъ държавна експлоатация. Значи, г-да народни представители, кавалеритѣ на ордена за храбростъ въ Югославия, всички, безъ разлика на степенитѣ, иматъ право на безплатно пътуване по държавнитѣ железници.

Пето, при постѣпване на държавна, общинска и обществена служба награденитѣ, при еднакви други условия, иматъ първенство предъ останалитѣ.

Шесто, на чиновницитѣ въ държавнитѣ стопански предприятия, които не се смѣтатъ държавни чиновници, а сѣ наградени съ тоя орденъ, прекаранитѣ въ войнитѣ години се признаватъ за пенсия, както и на държавнитѣ служители, безъ огледъ кога сѣ постѣпили на казаната служба.

Седмо, на награденитѣ, които сѣ на свободна практика или на служба въ самоуправителнитѣ тѣла, преминали, или които ще преминатъ, на държавна служба, се признава за пенсия времето, прекарано на свободна практика или на служба въ самоуправителното тѣло, и то най-много до 10 години, при условие да сѣ внесли въ пензионния фондъ вноскитѣ, или допълнително да ги внесатъ.

Осмо, на всички наградени съ тоя орденъ времето, прекарано въ войската, се зачита като прекарано на държавна служба.

Девето, награденият, наранявани или останали инвалиди през време на войната, които са държавни служители или чиновници във държавните стопански предприятия, наред с времето, което им се зачита по съществуващите закони, се зачитат още по 10 години въ смисъла на постановленията на членове 113 и 118 от закона за чиновниците, за лична, респективно семейна, пенсия.

Десето — което е също важно — награденият съ орден се ползува с една държавна доживотна премия от 3.600 динара. Тази премия се изплаща месечно въ аванс по същия начин, както се изплащат чиновническите заплати и пенсии.

Единадесето, семействата на награденият, които са убити или умрели през време на войната, както и на тях, които са умрели след войната и след влизане въ сила на настоящия закон, имат право на това възнаграждение въ същия размер и по същия начин.

Дванадесето, въ семействата на горепомнатите категории се смятат законната съпруга, законният и незаконни, но признати деца, като и усиновеният деца. Това възнаграждение не се плаща на ония, които се женят след влизане въ сила на закона.

Тринадесето, въ случай че награденият нямат съпруга и деца, възнаграждението ще се заплаща на родителите им до смъртта им. Ако родителите не живеят заедно съ вдовината и децата на покойния, възнаграждението ще се раздѣля съ специално решение на министъра на войната.

Четиринадесето, това възнаграждение се изплаща от дѣлно и без оглед на имотното състояние. То не подлежи на никакви възбрани и се освобождава от данък и налози, нито пъкъ може да влияе за определяне на имотното състояние.

Петнадесето, децата на награденият се освобождават от всички училищни такси до завършване на образованието им. При еднакви условия, децата на награденият имат първенство при приемането въ военното училище, за държавни стипендии въ чужбина, а след завършването им — за държавни служби.

Г-да народни представители! Подобно на Югославия, и въ други културни държави, като Франция, Италия, Унгария, Русия, Германия, е направено много за кавалерите на срдена за храброст, съ което се дава доказателство, че отечеството не забравя никога ония народни герои, които са готови да дадат живота си за него.

Г-да народни представители! Вие виждате, колко голѣми привилегии са дадени на кавалерите на ордена за храброст въ Югославия и колко са скромни тѣзи привилегии, които са предвидени въ тоя законопроект за нашите кавалери на ордена за най-върховната военна добродетел, на кавалерите на знака на безсмъртието. Тѣзи права, които се дават, тѣ не са егзистенци, тѣ не са толкова за тях самите, колкото за онѣзи, които идат след тях. Тѣ са продиктувани от една жизнена необходимост за сигурността на държавата и нацията ни. Съ тоя закон кавалерите, които ще образуват бъдещия легион на смъртта, имат право да добият тѣзи предпочитания.

Кавалерите на ордена за храброст си отиват единъ по единъ, рѣдватъ, но съ правата, които им се дават, ще се изгради култ към храбростта всред младите поколения. Много от великите творци на славното минало извървѣха земния си път. Много глави, увенчани съ лаврови вѣнци, се покриха съ бѣлосребрени коси. Подвизите и героичните дѣла на българските храбрии трѣба да останат навѣки да блестятъ съ ослѣпнителен блѣсъкъ и да се предават от поколения на поколения, защото малко са народите, които въ борбите си за своето обединение са дали толкова много храбрии.

Г-да народни представители! Малката и героична България има славно войнство. Тя е раждала велики синове и съ гордост може да постави своите герои въ духовната съкровищница на всесвѣтските великани от всички вѣкове. Затова България ще бъде и пребъде. Тя днес живѣе и ще живѣе съ вѣрата на своя младенчески стремеж да види обединенъ храбрия български народ въ неговите исторически етнически граници. Азъ ще гласувамъ законопроекта, като вѣрвамъ, че уважениятъ г-нъ министъръ на войната ще се съгласи да се направятъ нѣкои поправки въ комисията. Да живѣе храбритъ българско войнство! (Ръкоплѣскания)

Председателстващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Гето Кръстевъ.

Обаждатъ се: Часътъ е 8.

Кюмъ Митаковъ: Нѣма кворумъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Има кворумъ.

Гето Кръстевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! . . .

Таско Стоилковъ: Още колко записани има, г-не председателю?

Ако този е последниятъ ораторъ, да го изслушаме.

Гето Кръстевъ: Г-да народни представители! Вземайки думата по поставения на разглеждане законопроектъ, азъ считамъ като първа моя длъжностъ, и то твърде приятна, да засвидетелствувамъ чувство на признателност къмъ г-на министъра на войната и респективно къмъ цѣлия Министерски съветъ, заглето съ ни сезирали съ този тъй важенъ по моята оценка законопроектъ. Азъ го разглеждамъ върху онази плоскостъ, върху която днесъ са сложени свѣтовните събития, и отъ тамъ извамъ до непоколебимото заключение, че се касае за единъ действително много важенъ законопроектъ. И азъ си позволявамъ тукъ, отъ това мѣсто, да сподѣля радостта си съ половинъ милионъ български бойци, които съ затаенъ дѣхъ въ цѣлата страна очакваха настоящия законопроектъ. Тѣ очакваха да видятъ, че следъ всичко онова, което са дали на родината, тя ще имъ бъде признателна, тя ще бъде повнимателна къмъ тяхъ. Тѣ копнѣеха за туй внимание, и азъ го виждамъ отразено въ настоящия законопроектъ.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Моля, г-нъ Кръстевъ.

Г-да народни представители! Часътъ е 8. Моля да се съгласите да бъде продължено заседанието следъ 8 часа. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Обаждатъ се: Малцинство е.

Димитъръ Марчевъ: Пребройте!

Председателстващъ Никола Захариевъ: Нека да се съгласимъ да завърши ораторътъ.

Таско Стоиловъ: Нека чуемъ оратора.

Димитъръ Марчевъ: Оставете за вторникъ.

Г-не председателю! Това е единъ отъ ораторите, който ще изнесе въпросите. Нужно е и публика да го чуе, като говори.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Г-да народни представители! Има едно решение да завършимъ на 10 април. По законопроектите има записани по 8 души, всичко 48 оратори; по единъ часъ говорене — правятъ 48 часа. Кога ще завършимъ?

Петъръ Дограмджиевъ: Въ 3 ч. да почваме заседанието.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Тогава ще вдигна заседанието. За следното заседание, което ще бъде въ вторникъ, 8 април, 15 ч. следъ пладне, предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Одобрение на предложението за разрешаване износа на нѣкои предмети.

Първо четене на законопроектите:

2. За разрешаване на министъра на войната да поеме задължение за нуждите на народната отбрана, въ размеръ на 2.200.000.000 л.

3. За допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на главната дирекция на железниците и постанцията за 1941 бюджетна година въ размеръ на 125.550.000 л.

4. За народните читалища (Продължение на разискванията).

5. За изменение и допълнение на закона за колективния трудов договор и уреждане на трудови конфликти.

6. За допълнение на наредбата-закон за трудовия договор.

7. За водоснабдяване и канализация на населените места.

8. За благоустройството на населените места.

9. За амнистия.

10. За Общия съюз на запасното войнство (Продължение на разискванията).

11. За оформяване на задължението на Министерството на външните работи и на изповяданията към държавното съкровище.

12. Одобрение на решенията на прошетарната комисия, протокол № 20.

Които приемат този дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварям заседанието.

(Затворено въ 20 ч. 4 м.)

Подпредседател: **НИКОЛА ЗАХАРИЕВЪ**

Секретари: { **ДИМИТЪРЪ САРАДЖОВЪ**
 { **ГЕОРГИ МИХАЙЛОВЪ**

Началник на Стенографското отделение: **ДОНЧО ДУКОВЪ**